

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра права

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ»

студентки групи Пр 01-18
факультету економіки і права
освітньо-професійної програми
Конституційне і адміністративне право
за спеціальністю 081 Право
Гоняної Надії Володимирівни

Допущено до захисту

« ____ » _____

року

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук,
доцент Киренко С.Г.

Завідувач кафедри права

_____ Шатіло В.А.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

ККУ – Кримінальний кодекс України

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України

ПКУ – Податковий кодекс України

ВСУ – Верховний Суд України

МОЗ – Міністерство охорони здоров'я

ЦКУ – Цивільний кодекс України

ККРК – Кримінальний кодекс Республіки Казахстан

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

Нормативна Постанова - Нормативна Постанова Верховного Суду Республіки Казахстан

ККРБ – Кримінальний кодекс Республіки Білорусь

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	6
1.1 Поняття злочину за законодавством України.....	6
1.2 Кримінально-правові санкції: основоположні засади призначення покарання	12
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2 ПРАВОВА ПРИРОДА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ.....	20
2.1 Компаративний аналіз складу крадіжки, грабежу, розбою та вимагання.....	20
2.2 Порівняльна характеристика шахрайства та заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою	28
2.3 Юридичний аналіз правових конструкцій інших злочинів проти власності....	31
Висновки до розділу 2	43
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ПРАВО ВЛАСНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ІНШИХ КРАЇН	45
3.1 Застосування санкцій за посягання на власність за законодавством Казахстану	45
3.2 Правова характеристика злочинів проти власності за законодавством Білорусі	56
Висновки до розділу 3	66
ВИСНОВКИ	68
РЕЗЮМЕ.....	71
SUMMARY	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

Не викликає сумніву той факт, що право власності займає важливе місце в житті кожного індивіда. Воно є непорушним і ніхто не може бути позбавлений власності інакше як на підставах, передбачених законом. У зв'язку з цим, питання застосування кримінально-правових заходів впливу, спрямованих на охорону права володіти, користуватись та розпоряджатись майном, становить виключний інтерес, що свідчить на користь **актуальності** теми «Проблеми кваліфікації злочинів проти власності». Як відомо, однією з передумов притягнення до кримінальної відповідальності є кваліфікація вчиненого особою діяння, що обумовлює необхідність аналізу основоположних засад її здійснення, визначених на рівні чинного законодавства та теорії кримінального права. Від правильності кваліфікації, поряд із іншим, залежить ефективність виконання завдань, що покладаються на кримінальне законодавство та функцій кримінального права.

Обраній темі присвячено значну кількість наукових праць, авторами яких, у тому числі, є Сухонос В.В., Стрельцов Є.Л., Дудоров О.О., Хавронюк М.І., Вечерова Є.М., Митрофанов І. І., Федорак Л. М., Чернишова Н.М., Ларіна О.В., Драгоненко А.О., Ніколенко М.І., Семикіна Л.О., що дозволяє стверджувати про всебічність дослідження питання, що складає основу цієї роботи.

Об'єктом даної роботи є таке правове явище, як кваліфікація злочинів проти власності та особливості застосування заходів кримінально-правового характеру за вчинення зазначених діянь за законодавством України, Казахстану та Білорусі. Такий підхід дозволяє виявити загальні тенденції визначення злочинності та карності діяння, закономірності притягнення до кримінальної відповідальності, а також особливості та недоліки, що існують в цій сфері. **Предмет** цього дослідження становлять проблеми кваліфікації злочинів проти власності. **Мета**, в свою чергу, полягає у визначенні законодавчих, нормативних та теоретико-правових засад застосування кримінально-правових санкцій за вчинення злочинів проти власності за законодавством України, аналізі правових основ кримінально-правової охорони власності, передбачених законодавством Казахстану та Білорусі. До **завдань** кваліфікаційної роботи, відповідно, належать

системний аналіз правових положень і наукових поглядів на поняття злочину та його розмежування зі схожими за змістом термінами (у тому числі, «кримінальне правопорушення»); надання класифікації злочинів, розкриття змісту такої дефініції як санкція, їх види та критерії поділу. В межах даного дослідження, необхідно також надати порівняльну характеристику злочинів проти власності, статистику їх вчинення, визначити склад таких діянь та охарактеризувати фактори, що можуть негативно вплинути на кваліфікацію. Дослідженню підлягають також рішення судових органів у справах про злочини проти власності (в першу чергу, Постанови Пленуму Верховного Суду України), а також позиції суду Казахстану та Білорусі. До завдань належить також розкриття підходу до визначення поняття «злочин» та основоположних засад кримінального права зазначених держав.

В рамках цієї кваліфікаційної роботи було використано такі **методи** як: аналітичний, порівняльний та метод узагальнення. **Інформаційну базу** даного дослідження складають Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Постанови Пленуму Верховного Суду України, Конституція України, Загальна декларація прав людини, Цивільний кодекс України, Земельний кодекс України, Податковий кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, закони, підзаконні нормативно-правові акти, відомості з Єдиного державного реєстру судових рішень, наукові статті, навчальні посібники, монографія, Кримінальний кодекс Республіки Казахстан, Кримінальний кодекс Республіки Білорусь, Нормативні Постанови Верховного Суду Республіки Казахстан, Постанова Пленуму Верховного Суду Республіки Білорусь.

Структура кваліфікаційної роботи: перелік умовних скорочень, вступ, розділ перший, який містить два підрозділи та висновки, розділ другий, що складається із трьох підрозділів та висновків, розділ третій, який включає два підрозділи та висновки, загальні висновки, резюме українською та англійською мовами, список використаних джерел. Обсяг кваліфікаційної роботи становить 70 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

1.1 Поняття злочину за законодавством України

Аналізуючи поняття злочину, необхідно зазначити, що даний термін складає основу кримінального законодавства України, у зв'язку з чим його належне тлумачення має вагомим значення. Разом з тим, не менш важливою є дефініція «склад злочину», наявність якого є підставою для застосування кримінально-правової санкції. Оскільки вказаний термін є похідним від поняття злочину, в першу чергу, слід дослідити останнє. Крім того, варто проаналізувати поняття «кримінальний проступок» та «кримінальне правопорушення», які хоч і не відображені в Кримінальному кодексі України (далі - ККУ) (тобто не становлять законодавство України про кримінальну відповідальність), однак містяться в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі - КПК) – основоположному правовому акті, в частині регулювання порядку здійснення кримінального провадження на території України.

Згідно зі ст. 11 ККУ злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину [1]. Звертаючись до наукових праць, потрібно звернути увагу на той факт, що виокремленню підлягають формальне, матеріальне та формально-матеріальне визначення злочину. Так, у своїй праці «Розвиток підходів до поняття злочину у кримінальному праві України та зарубіжних країн» автор зазначає, що згідно з формальним визначенням злочином визнається таке діяння, яке передбачено законом як кримінально каране; матеріальне визначення, в свою чергу, передбачає, що злочином є суспільно небезпечне діяння, вирізняючи при цьому лише соціальну сутність злочину, його протиріччя певним соціальним цінностям. Суть формально-матеріального підходу зводиться, відповідно, до наступного: злочин – суспільно небезпечне і передбачене кримінальним законодавством діяння [2, С. 132-133]. Саме такий підхід використано в ККУ, що є раціональним, оскільки останній розкриває як юридичну, так соціальну природу злочину.

Щодо ознак злочину, необхідно зазначити, що безпосередньо з дефініції злочину, наданої законодавцем, можна виділити: суспільну небезпечність діяння, його винність, протиправність та вчинення відповідним суб'єктом. У своїй статті «Поняття та ознаки злочину за кримінальним законодавством України» Крайник Г.С. та Овчаренко А.Є. зазначають, що одними науковцями (зокрема, Кривоченко Л.М.) прийнято виділяти чотири обов'язкові ознаки злочину – протиправність, суспільну небезпечність, винність і карність, в той час як інші вчені виокремлюють п'ять базових елементів і, окрім вищевказаних, додають до цієї категорії таку ознаку, як вчинення діяння суб'єктом злочину. Прихильниками останнього підходу є Панов М.І. та Тихий В.П. Існує також теорія, згідно з якою слід виділяти, поряд з п'ятьма перерахованими ознаками злочину, ще таку як існування злочину в формі діяння [3, с. 308]. Під останнім слід розуміти як активну поведінку особи (суб'єкта злочину), так пасивну (утримання від вчинення певних дій). Суспільна небезпечність злочину полягає в посяганні суб'єкта його здійснення на охоронювані законом права та інтереси. Згідно зі ст. 1 ККУ даний кодифікований правовий акт має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам [1]. Протиправність діяння означає, що відповідальність за певну дію, вчинену суб'єктом злочину (чи його бездіяльність), передбачена ККУ. В контексті цього твердження, важливим є той факт, що виключно законами України визначаються діяння, які є злочинами та відповідальність за них (п. 22 ст. 92 Конституції України) [4], а застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено (ч.4 ст.3 ККУ) [1]. Винність, в свою чергу, відображає психологічне ставлення особи до вчиненого нею протиправного діяння, а зміст такої ознаки як карність полягає в можливості застосування до винного суб'єкта кримінально-правової санкції. Однією з найважливіших ознак злочину є наявність відповідного суб'єкта – фізичної осудної особи, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до ККУ може наставати кримінальна відповідальність [1]. Аналізуючи

поняття «злочин», варто акцентувати увагу на тому, що у випадках коли дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого ККУ, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі таке діяння не вважається злочином, згідно з ч.2 ст.11 ККУ [1]. Таке положення дозволяє уникнути надмірного формалізму при здійсненні кваліфікації тієї чи іншої дії/бездіяльності, що сприяє дотриманню прав та законних інтересів індивіда, гарантованих йому на рівні національного та міжнародного законодавства.

Характер досліджуваного питання викликає необхідність розгляду такого питання як класифікація злочинів. Автори праці «Проблемні аспекти класифікації злочинів» зазначають, що «класифікація в кримінальному законодавстві – це специфічний прийом юридичної техніки, що представляє собою розподіл закріплених правових положень за єдиним критерієм на певні категорії (групи, види), що володіє нормативно-правовим характером і має на меті однакове розуміння і застосування кримінально-правових інститутів і норм» [5, с. 212]. Перш за все, необхідно звернути увагу на поділ злочинів, залежно від їх ступеня тяжкості. Відповідно до ст. 12 ККУ виділяють злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. Злочином невеликої тяжкості є злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [1]. Розмір неоподатковуваного мінімуму, в свою чергу складає 17 гривень, згідно з п. 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України (далі - ПКУ) [6]. Ч. 2 ст. 12 ККУ закріплено, що злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років. Згідно з ч. 3 цієї ж статті тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або

позбавлення волі на строк не більше десяти років, а особливо тяжким є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі (ч. 5 ст. 12 ККУ) [1].

Наступним критерієм поділу є характер суспільно небезпечних наслідків. За цією ознакою виділяють злочини, що мають наслідки матеріального характеру, тобто завдають майнової та/або фізичної шкоди та ті, що спричиняють психологічну шкоду чи носять дестабілізуючий характер, який виражається в негативному впливі на певні види суспільних відносин – економічні, політичні тощо [7, с. 116]. Залежно від форми вини, злочини прийнято поділяти на умисні, необережні та протиправні діяння, відповідальність за які передбачена ККУ, зі змішаною формою вини (має місце різне ставлення суб'єкта злочину до вчиненого ним діяння та наслідків). Існування останньої, згідно з Ухвалою Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України (далі - ВСУ) № 5-25кс15 від 28.05.2015 року, дає змогу «а) конкретизувати ступінь суспільної небезпечності злочину; б) визначити правильну кваліфікацію; в) відмежувати близькі за об'єктивними ознаками склади злочинів, зокрема умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, від убивства через необережність, коли винуватий не усвідомлював можливості настання похідного вторинного (віддаленого) наслідку в результаті настання похідного первинного (найближчого)» [8]. Наведене дозволяє стверджувати, що така градація позитивно впливає на кваліфікацію вчиненого діяння та застосування відповідних правових заходів впливу, оскільки, дозволяє обрати санкцію, що відповідає особі винного та тяжкості вчиненого їм діяння.

За критерієм наявності потерпілого, науковці також виокремлюють злочини, у яких присутній потерпілий, та ті, у яких дана ознака об'єктивної сторони вказаного діяння відсутня. Разом з тим, за роллю потерпілого в обвинуваченні, виділяють злочини приватного та публічного обвинувачення. Заслуговує уваги поділ злочинів за критерієм визнання їх міжнародними. Так, відповідно, виокремлюють дві групи таких діянь – міжнародні (які в свою чергу,

поділяються на злочини за міжнародним правом та конвенційні) та інші злочини [7, с.116-117].

Щодо розмежування злочинів з іншими видами правопорушень, науковою літературою виокремлюються три критерії: об'єкт, суспільна небезпека та вид протиправності. Об'єктами злочинів визнаються права та інтереси, що мають особливу цінність [9, с. 16]. До цієї категорії, наприклад, належить міжнародний правопорядок, мир та безпека людства. Суспільна небезпечність являється виключною ознакою злочину, оскільки такі діяння завдають найбільшої шкоди особі, суспільству та/або державі в цілому. Тобто, вони становлять більшу загрозу, порівняно з близькими за змістом, адміністративними правопорушеннями. Відносно третьої ознаки – виду протиправності, Сухонос В.В. стверджує, що кримінально-правові санкції суворіші ніж заходи трудового, дисциплінарного чи господарського впливу [9, с. 17]. Остання ознака перебуває в безпосередньому зв'язку з високим рівнем суспільної небезпечності злочинів та винятковою цінністю їх об'єктів.

Наступним базовим терміном, що підлягає розгляду є «склад злочину». Відповідно до ч. 1 ст. 2 ККУ підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом [1]. Таким чином, поняття «склад злочину» можна розтлумачити як систему таких ознак, які є необхідними та достатніми для кваліфікації діяння як злочину. У праці «Склад злочину як підстава кримінально-правової оцінки вчиненого діяння» автор зазначила, що спочатку вказана дефініція мала лише кримінально-процесуальне значення і у XV – XVII століттях розглядалась як сукупність прямих і непрямих доказів, що свідчать про вчинення особою злочину і є необхідною й достатньою підставою для притягнення її до кримінальної відповідальності. Згодом це поняття набуло кримінально-правової спрямованості, завдяки працям німецьких юристів [10, с.196]. До елементів складу злочину належать: об'єкт і суб'єкт злочину, об'єктивна та суб'єктивна сторона цього діяння. Відсутність хоча б однієї складової означає відсутність злочину, а, отже, підстави для притягнення до кримінальної відповідальності. В межах складу

злочину, виділяють обов'язкові та факультативні ознаки. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину є діяння, а до факультативних належать: час, місце, спосіб, обставини, знаряддя та засоби вчинення злочину та причинно-наслідковий зв'язок між діянням та наслідками. Останній елемент – невід'ємний для злочинів з матеріальним складом. Для об'єкту злочину обов'язковою ознакою є існування суспільних відносин, що охороняються ККУ, факультативними – предмет злочину та потерпілий. Суб'єкту злочину притаманні такі обов'язкові ознаки як вчинення цього протиправного діяння фізичною осудною особою, яка досягла віку кримінальної відповідальності. Факультативний елемент – спеціальний статус суб'єкта [9, с. 23]. Четвертим елементом складу злочину є суб'єктивна сторона, тобто психічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння та його наслідків [11, с. 161]. До обов'язкових ознак належить вина (може бути виражена в формі умислу або необережності). Факультативними є мотив, мета і емоційний стан суб'єкта злочину.

Термін «кримінальне правопорушення», як було згадано раніше, активно використовується в КПК, на підставі чого, потребує розгляду поряд з поняттям «злочин». Виходячи зі змісту даного правового акту, можна дійти висновку, що дефініція «кримінальне правопорушення» охоплює поняття злочину та кримінального проступку, значення якого не розкривається ні в КПК, ні в ККУ. Крім того, згідно з п. 7 ч. 1 ст. 3 КПК Законом України про кримінальну відповідальність є ККУ та Закон України про кримінальні проступки [12], що суперечить положенням ст. 3 ККУ, якою проголошено, що злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом, а законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права, а закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності [1]. Дана колізія окрім іншого, унеможливує застосування параграфу 1 глави 30 КПК, яка регулює порядок проведення спрощеного провадження щодо кримінальних

проступків і може (в сукупності з фактом відсутності в ККУ терміну «кримінальне правопорушення»), негативно вплинути на процес застосування кримінально-правових заходів впливу.

1.2 Кримінально-правові санкції: основоположні засади призначення покарання

Поняття «кримінально-правова санкція» можна розтлумачити як частину статті Особливої частини ККУ, яка визначає вид та міру покарання, що застосовується до особи, що вчинила діяння, яке має склад злочину, передбачений законом України про кримінальну відповідальність. Відповідно до ст. 50 ККУ покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого [1]. Цікавою є думка Вечерова Є.М., який використовує широкий підхід та розглядає кримінально-правову санкцію як наслідок за порушення кримінально-правової заборони, у вигляді покарання, інших заходів кримінально-правового характеру або кримінально-правового заохочення [13, с. 64]. Виходячи зі змісту ККУ, під іншими заходами кримінально-правового характеру слід розуміти примусові заходи медичного характеру, примусове лікування, спеціальну конфіскацію, а також заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. До заохочувальних заходів Орловська Н. відносить звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від покарання та його відбування [14, с. 324].

Досліджуючи кримінально-правові санкції необхідно, поряд з іншим, проаналізувати функції кримінального права та принципи кримінальної відповідальності. За загальним правилом, покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами (ч. 2 ст. 50 ККУ). В цьому положенні втілюються виховна та превентивна функції досліджуваної галузі права (остання також прямо вказана в ч. 1 ст. 1 ККУ). Ця категорія також включає в себе відновлювальну функцію, яка реалізується шляхом приведення у попередній стан

порушених суспільних відносин (наприклад, повернення викраденого майна). Автори статті «Кримінальна відповідальність як сучасна проблема кримінального права України» виділяють також каральну функцію кримінальної відповідальності, яка позбавляє суб'єкта злочину найрізноманітніших благ, прав, свобод [15, с. 134]. Кримінальне право має також регулятивну функцію, яку, виходячи зі змісту праці «Функції норм кримінального права» Митрофанова І. І, можна розглядати як процес впорядкування суспільних відносин і поведінки їх суб'єктів, що додає їм обумовлені нормою кримінального права параметри [16, с. 90]. Центральною функцією є охорона, що підтверджується ч. 1 ст. 1 ККУ, якою проголошено, що завдання ККУ - правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства [1].

До принципів кримінальної відповідальності належать: гуманність, індивідуалізація та справедливість [17, с. 188]. Тимощук Ю.С. визначає, що принцип гуманізму складається з декількох елементів - забезпечення прав людини кримінальним законодавством та гуманізації кримінально-правової політики держави. Головні аспекти цього принципу звернені до потерпілих осіб та суб'єктів, що порушили закон про кримінальну відповідальність. Зокрема, вузьке розуміння цієї засади передбачає, що реалізація кримінально-правових норм має відрізнитись гуманним ставленням до особи винного, яке найбільш повно проявляється відносно неповнолітніх індивідів [18, с. 558].

Індивідуалізація покарання вважається однією з найважливіших засад кримінального права. Ф. Іскендеров, у науковій статті «Дуалізм правового визначення ознак індивідуалізації покарання: компаративний аналіз» тлумачить її як «принцип інституту призначення покарання, відповідно до якого суд, на основі оцінки ряду загальних і спеціальних критеріїв, зазначених у законі, визначає особі, яка вчинила злочин, справедливу міру покарання, спрямовану на досягнення цілей виправлення засудженого і приватної превенції, а також сприяє досягненню інших цілей, поставлених перед покаранням» [19, с. 127].

Враховуючи положення численних правових актів, під справедливістю в кримінальному провадженні слід розуміти розгляд та вирішення справи компетентними органами, з дотриманням вимог чинного матеріального та процесуального законодавства.

Відносно видів кримінально-правових покарань, законодавчо закріплено, що вони поділяються на основні та додаткові. До першої групи належать громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі. Додатковими санкціями, згідно ч. 2 ст. 52 є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна. Слід акцентувати увагу на тому, що штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання. За загальним правилом, за один злочин може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу. До основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань у випадках та порядку, передбачених ККУ [1].

Загальні засади призначення покарання регламентовані ст. 65 ККУ. Так, суд призначає покарання: у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин. Єдиним винятком є призначення судом основного покарання у вигляді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. В такому разі, суд зобов'язаний врахувати розмір майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу і визначити розмір санкції, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу; відповідно до положень Загальної частини ККУ; враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання [1]. Важливо щоб обрана судом санкція була спрямована на виконання функцій

кримінального права, відповідає меті покарання, зафіксованій у ст. 50 ККУ. Цьому сприяє той факт, що більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів (ч. 2 ст. 65 ККУ). На виконання цих вимог, законодавець визначив певні критерії, яким має відповідати рішення суду [1]. Відповідно до ст. 370 КПК рішення суду повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим, тобто ухвалене компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження закріпленими в КПК, на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом. Крім того, в такому рішенні мають бути наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення. Недотримання судом вказаних вимог може мати наслідком скасування такого рішення судом вищої інстанції [12].

Варто звернути увагу, що суд має право призначити більш м'яке покарання, ніж те, що передбачено законом, керуючись при цьому вимогами Загальної частини Закону України про кримінальну відповідальність, зокрема, положеннями ст. 69 ККУ. Це право знайшло відображення також у Постанові Пленуму Верховного Суду України № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24.10.2003 року. Разом з тим, орган суд наділений повноваженням призначити більш суворе покарання, ніж передбачене відповідними статтями Особливої частини ККУ за вчинений злочин, у випадках, коли мова йде про сукупність злочинів і/або сукупність вироків [1].

Аналізуючи основні засади притягнення до відповідальності, доцільно вказати, що як на рівні національного та міжнародного законодавства закріплено обов'язок використання презумпції невинуватості в кримінальному провадженні. Так, ст. 11 Загальної декларації прав людини 1948 року передбачено, що «кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту» [20].

Аналогічні за суттю положення містяться в нормах ККУ та КПК, що свідчить на користь того факту, що законодавство України про кримінальну відповідальність базується на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

Враховуючи характер досліджуваного питання, необхідно проаналізувати обставини, що обтяжують та пом'якшують покарання. Перш за все, слід зауважити, що перелік пом'якшуючих обставин є невичерпним, на відміну від переліку обтяжуючих факторів. До першої категорії належать, з-поміж інших, з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину; добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди; надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину (ст. 66 ККУ). Серед обтяжуючих обставин виділяють вчинення злочину: особою повторно та рецидив злочинів; групою осіб за попередньою змовою; на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності; у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку; щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах; щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; відносно особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного; з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством; з особливою жорстокістю; з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій; загальнонебезпечним способом; особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів (ст. 67 ККУ) [1].

У статті під назвою «Співвідношення обставин, які обтяжують покарання із кваліфікуючими ознаками» Лемішко Ю.Ю. стверджує, що обтяжуючі обставини можна поділити на дві групи – ті, що обтяжують покарання і кваліфікуючі/особливо кваліфікуючі ознаки складу злочину. Різниця між ними, на думку автора, полягає у відмінностях механізмів впливу таких факторів та обсяг кримінальної відповідальності. Науковець вказує, що обтяжуючі обставини, які зазначені в Загальній частині ККУ не лежать в основі побудови типової санкції і

виступають засобами індивідуалізації покарання, в той час як обставини, закріплені в Особливій частині ККУ, утворюють новий склад злочину [21, с. 117-118]. Такий підхід є досить логічним і не суперечить тому, що існування законодавчо визначених факторів, які збільшують обсяг відповідальності, спрямоване на забезпечення відповідності обраної кримінально-правової санкції вчиненому злочину.

Цікавим є спостереження Федорак Л. М., яка у статті «Конкуренція пом'якшуючих та обтяжуючих обставин при його призначенні» зазначила, що матеріали судової практики дають підстави стверджувати, що, як правило, «у вироках, де наявні обтяжуючі покарання обставини, незалежно від їх кількості і кількості пом'якшуючих покарання обставин, суди призначають покарання у межах від нижньої межі санкції статті (частини статті) до середини і навіть переходять до більш м'якого покарання, ніж передбачено законом» [22, с. 144].

Звертаючись до судової статистики, станом на 2017 рік, можна помітити, що кількість осіб, до яких було застосовано покарання у вигляді позбавлення волі складає 16143 (21,2%), обмеження волі - 1099 (1,4%), арешту – 2736 (3,6%), громадські роботи 5323 (7%), штрафу - 18523 (24,3%). Разом з тим, було звільнено від покарання 32597 (42,8%) [23, с. 10]. Можна помітити, що штраф є найбільш часто застосовуваним заходом кримінально-правового впливу, а тому доцільно розглянути цей вид покарання детальніше. Згідно зі ст. 53 ККУ штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу. Особливість цього заходу впливу полягає в тому, що урахуванням майнового стану особи суд може призначити штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до одного року [1]. В той же час, Постановою Пленуму Верховного Суду України проголошено, що суд, призначаючи покарання у виді штрафу, може з урахуванням майнового стану особи, прийняти рішення про розстрочку виплати штрафу певними частинами строком до трьох років та встановити періодичність і розмір таких виплат, що суперечить положенням ККУ в частині строку розстрочення виплати [24]. З врахуванням того, що законодавство України про кримінальну відповідальність

становить ККУ, а застосування цього кодифікованого акту за аналогією заборонено (ч. 4 ст. 3 ККУ), при вирішенні питання щодо розстрочення покарання у виді штрафу, слід керуватись положеннями Кримінального кодексу України. У разі несплати штрафу та відсутності підстав для його розстрочення суд замінює несплачену частину штрафу іншим видом покарання (залежно від розміру штрафної санкції та приналежності цього заходу правового впливу до основних покарань) [1].

Висновки до розділу 1

Таким чином, під злочином слід розуміти передбачене ККУ суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину [1]. Окрім цього, науковці використовують декілька підходів визначення цього поняття, а саме формальний, матеріальний та формально-матеріальний (найбільш повним є останній підхід, який охоплює юридичну та соціальну сутність протиправних діянь, за вчинення яких до винної особи застосовуються заходи кримінально-правової репресії). Існує чотири базових ознаки злочину — протиправність, суспільна небезпечність, винність і карність, однак деякі науковці використовують ширший підхід, виділяючи п'ять та/або шість характеристик, додаючи до наведеного переліку наявність суб'єкта злочину та вчинення його у формі діяння. Науковою літературою передбачено поділ злочинів на групи, залежно від обраного критерію – тяжкість, суспільна небезпечність, наявність у винної особи умислу тощо. Підставою кримінальної відповідальності є наявність в діях/бездіяльності особи складу злочину, який включає чотири елементи – об'єкт, суб'єкт, об'єктивної та суб'єктивної сторони. Відсутність хоча б одного із них виключає можливість застосування до особи кримінально-правових санкцій. Кожен з перерахованих елементів має обов'язкові та факультативні ознаки.

Поряд з терміном злочин, нормативно закріплені такі поняття як «кримінальне правопорушення», та «кримінальний проступок», що створює прогалини в чинному законодавстві, оскільки вказані дефініції не фігурують в чинному ККУ – єдиному кодифікованому акті, що визначає злочинність і карність

діяння. Особливістю кримінального законодавства є заборона застосування аналогії і використання презумпції невинуватості, що можна пояснити тяжкістю наслідків застосування кримінально-правових санкцій, що обумовлено природою злочинів. Значний вплив на якість роботи механізму застосування покарань за вчинення злочинів здійснює КПК, оскільки регулює порядок здійснення кримінального провадження.

Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Слід зазначити, що поняття «кримінально-правова санкція», за умови використання широкого підходу, включає в себе не лише покарання, а й інші заходи кримінально-правового впливу та заохочення. ККУ передбачено дванадцять видів покарань, які поділяються на три групи – основні, додаткові, ті, що можуть бути як основними, так і додатковими. Важливим є те, що покарання виконує охоронну, регулятивну, превентивну та виховну функції, що сприяє зміцненню правопорядку, а, отже, є важливим фактором розвитку суспільства та окремих індивідів. Індивідуалізація покарання, його гуманність та справедливість є центральними принципами кримінальної відповідальності.

РОЗДІЛ 2 ПРАВОВА ПРИРОДА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

2.1 Компаративний аналіз складу крадіжки, грабежу, розбою та вимагання

Згідно з ч. 1 ст. 185 ККУ під крадіжкою слід розуміти таємне викрадення чужого майна [1]. Суб'єктивна сторона складу цього злочину передбачає наявність вини у формі прямого умислу, оскільки суб'єкт злочину, вчиняючи крадіжку, усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (винна особа розуміє, що посягає на право власності іншого індивіда, охоронюване законом), передбачає його суспільно небезпечні наслідки (завдання матеріальної та моральної шкоди потерпілому) і бажає їх настання. За загальним правилом, злочини, що пов'язані з вилученням майна на користь винного або третіх осіб характеризуються корисливим мотивом. У науковій статті під назвою «Характеристика суб'єктивної сторони корисливих злочинів» Чернишова Н.М. зазначає, що до них належать, у тому числі, крадіжка, грабіж, вимагання та шахрайство [25, с. 103]. Однак, оскільки мотивом є внутрішні спонукання особи до вчинення злочину, можна припустити, що вони можуть мати й інший характер (наприклад, хуліганський). Мета вчинення крадіжки носить індивідуальний характер. Суб'єктом даного злочину є фізична осудна особа, яка досягла 14 років [1].

Об'єктивна сторона крадіжки виражена у формі дії (активної поведінки суб'єкта злочину). Особливістю цього діяння є таємний спосіб протиправного вилучення майна, тобто його викрадення непомітно для інших осіб. При цьому, ключову роль в кваліфікації відіграє факт усвідомлення суб'єктом злочину прихованого характеру вчиненого ним діяння, тобто не виключається наявність свідків здійснення крадіжки, які усвідомлювали суспільно небезпечний характер злочинного діяння. Дії такого роду можуть вчинятись в присутності невизначеного кола індивідів, до яких може відноситись потерпілий. Час, місце, знаряддя та засоби вчинення злочину є факультативними ознаками. Однак, у

випадках, коли мова йде про особливо кваліфікований склад злочину, не лише спосіб реалізації злочинного наміру, а й місце крадіжки (житло, інше приміщення чи сховище) стають обов'язковими ознаками об'єктивної сторони. Щодо причинно-наслідкового зв'язку між діянням та наслідками, слід зазначити, що для крадіжки, як злочину з матеріальним складом, вказана ознака є обов'язковою. Об'єктом аналізованого злочину є суспільні відносини у сфері власності. Разом з тим, присутня така факультативна ознака як предмет злочинного діяння – майно потерпілого.

До кваліфікованого складу такого злочину як крадіжка належить вчинення вказаного діяння повторно або за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 185 ККУ). Особливо кваліфікованим складом даного злочину є крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, чи така, що вчинена у великих/ особливо великих розмірах або організованою групою. Важливо звернути увагу, що у статтях, якими передбачено відповідальність за вчинення крадіжки, грабежу, вимагання, шахрайства, привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем повторним визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-яке із перерахованих діянь або злочини, передбачені ст. ст. 187 (розбій), 262 (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем) ККУ [1].

Заслужують уваги положення примітки до ст. 185 ККУ, що регламентують розмір шкоди. Так п. 3 цього джерела права передбачено, що у статтях 185-191 і 194 ККУ у великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину. Відповідно до п. 4 цієї ж примітки у статтях 185-187 та 189-191, 194 ККУ в особливо великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний

мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину [1] Слід акцентувати увагу на тому, що критерії визначення розміру значної шкоди є суперечливими, оскільки, з одного боку, необхідно орієнтуватись на матеріальне становище потерпілого, а з іншого – здійснювати кваліфікацію в межах суми збитків від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За таких умов, було б доцільно залишити одну із зазначених вимог.

Наступний злочин, що підлягає порівняльному аналізу – грабіж (ст. 186 ККУ), під яким розуміють відкрите викрадення чужого майна [1]. Суб'єктивна сторона, суб'єкт та об'єкт грабежу, аналогічні тим, які характерні для крадіжки. Відмінною ознакою цього злочину є спосіб вчинення діяння – відкрите вилучення власності інших осіб. Ларіна О.В. зазначає, що грабіж – «це фізичне вилучення чужого майна всупереч волі власника або іншого користувача» [26, с. 239]. Верховний Суд, у своїй Постанові «Про судову практику у справах про злочини проти власності» № 10 від 06.11.2009 року, тлумачить грабіж як відкрите викрадення чужого майна у присутності потерпілого або інших осіб, які усвідомлюють протиправний характер дій винної особи, яка у свою чергу усвідомлює, що її дії помічені і оцінюються як викрадення [27]. Така специфічна ознака свідчить про підвищений рівень суспільної небезпеки особи злочинця. Щодо кваліфікуючих ознак грабежу, згідно з ч. 2 ст. 186 ККУ вчинення такого діяння поєднаний з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинений повторно, або за попередньою змовою групою осіб, - карається позбавленням волі на строк від чотирьох до шести років [1]. ВСУ постановив, що під насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого при грабежі, слід розуміти умисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, що не спричинило короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, а також вчинення інших насильницьких дій (завдання удару, побоїв, незаконне позбавлення волі) за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння [27]. Слід зауважити, що Міністерство охорони здоров'я розкриває зміст терміну «тілесні ушкодження» як порушення анатомічної цілості

тканин, органів та їх функцій, що виникає як наслідок дії одного чи кількох зовнішніх ушкоджуючих факторів – фізичних, хімічних, біологічних, психічних. Заслуговує увагу те, що відповідно до цього документу, такі фактори як загострення попередніх захворювань після заподіяння тілесного ушкодження, інші наслідки ушкодження, що обумовлені не власне характером цього ушкодження, а випадковими обставинами (наприклад, алкогольним сп'янінням, правцем), індивідуальними особливостями організму (наприклад, гемофілією), дефектами надання медичної допомоги тощо, не повинні враховуватися при оцінці ступеня тяжкості. У вказаних випадках, експерт зобов'язаний вказувати характер причинно-наслідкових зв'язків між ушкодженням і такими наслідками. [28]. У науковій праці «Насильство в грабежі (проблеми кримінально-правової оцінки)» Храмцов О. М. звертає увагу, що дії по застосуванню насильства при грабежі можуть передувати вилученню майна, бути застосованими одночасно або безпосередньо після такого вилучення. Крім того, автор зазначає, що злочин, передбачений ст. 186 ККУ, визнається насильницьким за умов, що застосоване насильство було способом заволодіння майном або утримання його безпосередньо після такого заволодіння. Отже, дії не можуть бути кваліфікованими як грабіж, коли насильство застосовується з метою уникнення затримання після закінчення крадіжки [29, с. 157].

Відносно характеристики особливо кваліфікованого складу такого діяння як грабіж, варто зауважити, що санкція за грабіж поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдав значної шкоди потерпілому, – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років. Водночас, вчинення крадіжки за аналогічних обставин передбачає застосування заходів кримінально-правового впливу у виді позбавлення волі на строк від трьох до шести років [1]. Така відмінність пояснюється вищим рівнем суспільної небезпечності грабежу, порівняно з крадіжкою, оскільки дії такого характеру завдають більшої моральної та фізичної шкоди потерпілому. До особливо кваліфікованих складів злочину належать вчинення грабежу великих/ особливо великих розмірах, або організованою групою [1].

Наступним злочином проти власності, що вимагає аналізу є розбій. Згідно зі ст. 187 ККУ напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства передбачає покарання у виді позбавленням волі на строк від трьох до семи років [1]. ВСУ, у вищезгаданій постанові, ухвалив, що Під нападом за статтею 187 ККУ слід розуміти умисні дії, спрямовані на негайне вилучення чужого майна шляхом застосування фізичного або психічного насильства, зазначеного в частині першій цієї статті. В цій же Постанові йде мова про те, що розбій вважається закінченим з моменту нападу, поєданого із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи або з погрозою застосування такого насильства, незалежно від того, заволоділа винна особа майном потерпілого чи ні [27]. У зв'язку з тим, що предметом цієї кваліфікаційної роботи є проблеми кваліфікації злочині проти власності, необхідно звернути увагу на таку особливість: розбій, грабіж, крадіжка, поєднані з незаконним проникненням до житла, іншого приміщення чи сховища, кваліфікуються відповідно за ч. 3 ст. 185, ч. 3 ст. 186, ч. 3 ст. 187 ККУ не потребують додаткової кваліфікації за ст. 162 ККУ (порушення недоторканності житла) [27]. Дане правило дозволяє уникнути подвійної кваліфікації злочинного діяння, що сприяє призначенню справедливого покарання. Небезпечним для життя слід вважати ушкодження, яке в момент заподіяння чи в клінічному перебігу через різні проміжки часу спричиняють загрозові для життя явища і котрі без надання медичної допомоги, за звичайним своїм перебігом, закінчуються чи можуть закінчитися смертю [28]. В науковій літературі існує твердження, що тлумачення дефініції «розбій», використовуючи термін «напад» має недоліки, так як останній має другорядне значення по відношенню до розбою, суть якого полягає в насильстві, небезпечному для життя чи здоров'я потерпілого. Тігранян Г.С. зазначає, що за будь-яким нападом слідує насильство, але не будь-якому насильству передуює напад. У науковій статті «Розбій (ст. 187 КК України): окремі проблемні аспекти визначення та відмежування від суміжних складів злочинів» зафіксовані наступні твердження: «цілком реально припустити

можливість застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, щодо сплячої людини (щоб позбавити її свідомості з метою подальшого безперешкодного вилучення майна)...малолітнього, неосудного. Напад, у його традиційному відкритому, демонстративному сенсі виключається і при застосуванні насильства ззаду (зі спини потерпілого по голові ...), вночі у темному провулку..., коли потерпілий взагалі не бачить винного, якщо між винним і потерпілим були довірчі стосунки, що виключають потребу в нападі тощо»[30, с. 186]. Таку позицію можна оспорити, посилаючись на тлумачення нападу Постановою ВСУ № 10 від 06.11.2009 року. Умова вчинення злочину у вигляді застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, щодо сплячої людини, не заперечує того факту, що таке діяння має умисний характер і спрямоване на негайне вилучення чужого майна. Факт нападу на малолітню чи неосудну особу, є обтяжуючою обставиною, а не такою, що виключає наявність складу розбою, а напад за обставинки, при якій потерпілий не бачить суб'єкта злочину не суперечить визначенню, відображеному в ч. 1 ст. 187 ККУ. Щодо обставин, за яких винна особа має можливість протиправно заволодіти майном іншого індивіда, відносини з яким передбачають існування певного ступеня довіри, то в даному випадку можна припустити, що суб'єкт злочину вчинив: 1) крадіжку, скористувавшись характером його відносин з потерпілим; 2) грабіж, у тому числі не поєднаний з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства; 3) розбій з використанням погрози застосувати насильство небезпечного для життя чи здоров'я особи жертви. Таким чином, наведені варіанти розвитку подій не впливають на якість конструкції розбою, визначеної законодавцем.

Суб'єкт, суб'єктивна сторона, об'єкт розбою аналогічні тим, що містяться в крадіжці та грабежі. Характерною ознакою об'єктивної сторони розбою є (як і випадку співвідношення крадіжки та грабежу) є спосіб вчинення злочину. Кваліфікуючими ознаками є вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм. До особливо кваліфікуючих належать розбій: поєднаний з проникненням у житло, інше

приміщення чи сховище та спрямований на заволодіння майном у великих чи особливо великих розмірах або вчинений організованою групою, або поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (небезпечних для життя в момент заподіяння, чи таких, що спричинили втрату будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя) [1].

До категорії злочинів проти власності також належить таке діяння вимагання. Об'єктом цього злочину, як і у випадку з крадіжкою, грабежем та розбоєм є суспільні відносини у сфері власності, однак предмет злочину дещо уточнений – законодавець додав до нього майнові права, які хоч і підпадають під поняття «майно», однак є неспоживчою річчю. (ст. 190 Цивільного кодексу України – далі ЦКУ) [31]. Крім того, поняття «вимагання» передбачає альтернативний спосіб вчинення цього злочину, у виді вимоги вчинення дій майнового характеру [1]. Вимогу можна розуміти як висловлену в категоричній формі пропозицію вчинення певних дій або відмови від їх вчинення. Автор праці «Особливості об'єктивної сторони вимагання» (в якій зафіксовано дане тлумачення поняття «вимога») зазначає, що майнова вимога може не супроводжуватись висловленням погрози, а, замість цього, бути виказаною в завуальованому виді, сформульованою у ввічливих вираженнях, замаскованою проханням [32, с. 137]. Але, відштовхуючись від диспозиції ст. 189, можна припустити, що за таких умов представникам органів державної влади було б досить складно довести наявність в діях підозрюваного (підсудного), який вдався до подібних способів вчинення злочину, складу злочину.

Об'єктивна сторона вказаного злочинного діяння полягає у вчиненні суб'єктом певної дії (крадіжка, грабїж, розбій – аналогічно). Такі дії супроводжуються одним із таких варіантів активної поведінки: 1) погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами (на відміну від розбою, негативний вплив з боку суб'єкта злочину може бути направлений не тільки на основну жертву – потерпілого, а й на похідних постраждалих, коло яких

обмежене, – близьких родичів); 2) погрозою обмеження прав, свобод або законних інтересів вищеперерахованих осіб; 3) погрозою пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною; 4) погрозою розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці [1] (згідно з п. 13 Постанови Пленуму ВСУ № 10 від 06. 11. 2009 року, під такими відомостями слід розуміти як дійсні, так і вигадані дані про них, їхні дії та дії вчинені щодо них, розголошення яких із будь-яких міркувань є небажаними) [27] .

У разі, якщо вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру супроводжуються погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або вчиняється з пошкодженням чи знищенням майна, або якщо така вимога, завдала значної шкоди потерпілому, дії винного складають кваліфікований склад злочину. Якщо вимагання поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, або таке, що завдало майнової шкоди у великих/ особливо великих розмірах, або вчинене організованою групою, чи поєднане із заподіянням тяжкого тілесного ушкодження, мова йде про особливо кваліфікований склад злочину [1]. Суб'єктивна сторона вимагання, як і при крадіжці, грабежі та розбої виражена у формі прямого умислу. Суб'єкт цього злочину може бути як загальним, так і спеціальним (ч. 2 ст. 189 ККУ закріплює, що вимагання вчинене службовою особою з використанням свого службового становища, тягне за собою накладення санкції у виді позбавлення волі на строк від трьох до семи років) [1].

Становить певний інтерес праця «Відмежування вимагання як злочину з ознаками тероризування від тероризму», в якій автор зазначає, що наукою кримінального права, вимагання відносять до злочинів з ознаками тероризування, яке зводиться до переслідування, залякування тощо. Цей злочин має корисливо-насильницьку природу. Разом з тим, Семикіна Л.О. розмежовує злочини з ознаками тероризування (до яких, з-поміж інших, відносять діяння, передбачені ст. ст. 262, 312, 313, 357), зокрема, з такою категорією як «злочини терористичної спрямованості»[33, с. 111-112].

2.2 Порівняльна характеристика шахрайства та заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою

Відповідно до ст. 190 ККУ під шахрайством слід розуміти діяння, спрямоване на заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою [1]. Об'єктом цього злочину є суспільні відносини в сфері власності (як і у решті випадків, коли мова йде про злочини в сфері власності). Предмет шахрайства – чуже майно або майнові права, як складова цього поняття. Дана факультативна ознака є спільною для вказаного діяння та вимагання, склад якого проаналізовано у попередньому підрозділі. Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, що досягла 16 років. Суб'єктивна сторона злочину виражена у формі прямого умислу, а мотив, як правило, має корисливий характер. Об'єктивна сторона шахрайства, в більшості випадків - активна дія, що вчиняється шляхом обману або зловживання довірою. Поняття обману, виходячи зі змісту праці «Об'єктивна та суб'єктивна сторона шахрайства» Ємельянова М.В., можна розглядати як повідомлення неправдивих відомостей або свідоме приховування чи замовчування певних обставин, повідомлення про які було обов'язковим і мало суттєве значення для потерпілого. Цим обумовлюється той факт, що шахрайство може бути вчинене в пасивній формі. Щодо активного способу, слід зазначити, що науковою літературою виділяють обман вчинений дією (з використанням жестів або рухів) та словесний, який може бути усним або письмовим [34, с. 186]. ВСУ зазначає, що обман при шахрайстві застосовується винною особою з метою викликати у потерпілого впевненість у вигідності чи обов'язковості передачі їй майна чи права на нього [27].

Враховуючи положення наукової статті «Зловживання довірою як спосіб учинення злочину», під зловживанням довірою слід розуміти використання суб'єктом злочину правомірно наданих йому повноважень, зумовлених фактичними або юридичними підставами й особливим характером відносин довіри на шкоду довірительві та/або третім особам, всупереч його (їх) волі. Анісімов Г.М. поділяє відносини довіри на дві групи: 1) фактичні – не пов'язані з

обов'язком особи діяти певним чином (базуються на вільному волевиявленні сторін; форма та обсяг надання/отримання повноважень визначається угодою між суб'єктами - сторонами); 2) юридичні – поєднані з правовим обов'язком діяти певним чином (являються специфічним видом правовідносин, в яких зобов'язання щодо вчинення дій ґрунтується на нормативних актах) [35, с. 21-22]. Особливістю шахрайства є те, що потерпілий, при передачі майна чи майнових прав, переконаний у тому, що діє за власною волею, керуючись своїми інтересами або інтересами третіх осіб. Разом з цим, якщо така особа через вік, фізичні чи психічні вади або інші обставини не могла правильно оцінювати і розуміти зміст, характер і значення своїх дій або керувати ними, передачу нею майна чи права на нього неможна вважати добровільною. Цікавою також є позиція ВСУ щодо наступного: якщо обман або зловживання довірою були лише способом отримання доступу до майна, а саме його вилучення відбувалось таємно чи відкрито, то склад шахрайства відсутній. За таких умов, дії суб'єкта злочину слід кваліфікувати як крадіжку, грабїж або розбій (залежно від характеру дій винного) [27].

Кваліфікованим складом злочину, закріпленого в ст. 190 ККУ вважається вчинення зазначеного діяння повторно або за попередньою змовою групою осіб, або шахрайство, що завдало значної шкоди потерпілому. Відносно таких ознак як повторність та розмір шкоди, необхідно зауважити, що при здійсненні кваліфікації, слід враховувати положення примітки до ст. 185 ККУ, яку було проаналізовано у попередньому підрозділі. Особливо кваліфікованим складом досліджуваного злочину є вчинення цього діяння у великих/ особливо великих розмірах, або шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, а також здійснення шахрайства організованою групою [1].

Окремої уваги заслуговує ч. 3 ст. 190 ККУ, що передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років за вчинення шахрайства шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. У науковій праці «Проблеми кваліфікації шахрайства з використанням електронно-обчислювальних машин» автори зазначають, що поняття

«комп'ютерне шахрайство» з'явилося ще в сімдесятих роках минулого століття, в той час, коли в розвинених країнах підвищився рівень економічних злочинів, обумовило необхідність реформування законодавства [36, с. 256]. Різниця між складом злочину закріпленому в ч. 1 ст. 190 ККУ і кібершахрайством полягає в тому, що останнє вчиняється дистанційно, з використанням можливостей комп'ютерно-телекомунікаційних пристроїв, систем або мереж [37, с. 221]. Тарасова О.В. звертає увагу, що операції з електронно-обчислювальною технікою, під час вчинення злочину, передбаченого ст. 190 ККУ, у більшості випадків, є правомірними [38, с. 110].

Близьким за змістом до вищевказаного злочину є діяння передбачене ст. 192 ККУ – заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою. Суб'єктивна сторона та суб'єкт цього злочину аналогічні тим, що характерні для діяння, передбаченого ст. 190 Кримінального кодексу України. Однак, об'єктивна сторона злочину, щодо якого здійснюється аналіз, має ряд особливостей. Так, механізм одержання винною особою протиправної майнової вигоди при заподіянні майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою, відмінний від того, що притаманний шахрайству. На думку Ємельянова М.В., заподіяння майнової шкоди, в протиставлення шахрайству, полягає не в зменшенні майнового активу власника, а в перешкоджанні його збільшенню, з метою отримання вигоди шляхом протиправного обернення на свою користь майна, яке ще не надійшло, але відповідно до закону або угоди мало надійти власнику. Автор наукової статті «Поняття та види шахрайства за Кримінальним кодексом України» зазначає, що заподіяння майнової шкоди без ознак шахрайства може здійснюватись, зокрема, у таких формах: незаконне використання майна, яке було передано власником, суб'єкту злочину для виконання будь-яких зобов'язань за законом або договором (наприклад, самовільне використання транспортних засобів); обернення винною особою на свою користь або користь інших індивідів платежів, які повинні були надійти до майнових фондів власника в порядку оплати за надані послуги, ухилення від сплати обов'язкових платежів [39, с. 167]. Об'єктом протиправного діяння, відповідальність за яке передбачена ст. 192 ККУ

є відносини у сфері власності. Важливим є те, що розмір заподіяної шкоди (для наявності складу злочину) має бути значним, тобто у п'ятдесят і більше разів перевищувати неоподатковуваний мінімум доходів громадян або великим - таким, що у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (у разі, якщо дії/бездіяльність винного мають ознаки складу злочину, зафіксованого в ч. 2 ст. 192 ККУ). Кваліфікованим складом злочину є також вчинення вищезазначеного діяння за попередньою змовою групою осіб [1].

2.3 Юридичний аналіз правових конструкцій інших злочинів проти власності

До злочинів проти власності, окрім тих, які було розглянуто в межах п.п. 2.1 та 2.2 розділу 2 цієї роботи належать також 1) викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання (ст. 188-1 ККУ); 2) привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ); 3) незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї (ст. 193 ККУ); 4) умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 ККУ); 5) умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1 ККУ); 6) погроза знищення майна (ст. 195 ККУ); 7) необережне знищення або пошкодження майна (ст. 196 ККУ); 8) порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 ККУ); 9) самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197-1 ККУ); 10) придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 198 ККУ) [1].

Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 188-1 Кримінального кодексу України є відносини у сфері забезпечення споживачів електричною, тепловою енергією, гарячою та/або питною водою. Щодо предмета злочину, слід зазначити, що думки спеціалістів відносно приналежності електричної та теплової енергії до поняття майна розділились. Обушенко О.М. звертає увагу на те, що одні особи вважають, що електрична або тепла енергія – це товарна продукція,

яка виробляється на відповідних об'єктах електроенергетики і є майном, а інші – що енергія не є майном, аргументуючи це тим, що енергія є фізичним явищем і не має тілесної субстанції, у зв'язку з чим її не можна віднести до речей, а отже, до категорії майна. Представники першої позиції вважають за необхідне виключити ст. 188-1 ККУ і кваліфікувати дії винних за іншими ст. ККУ, в той час як прихильники другого підходу зазначають, що кваліфікація таких дій як крадіжки – помилкова [40, с. 167]. Звертаючись до Закону України «Про ринок електричної енергії» можна помітити, що згідно з п. 26 ст. 1 цього законодавчого акту електричною енергією є енергія, що виробляється на об'єктах електроенергетики і є товаром, призначеним для купівлі-продажу [41]. В свою чергу, згідно з Законом «Про теплопостачання» під тепловою енергією слід розуміти товарну продукцію, що виробляється на об'єктах сфери теплопостачання для опалення, підігріву питної води, інших господарських і технологічних потреб споживачів, призначена для купівлі-продажу [42]. Таким чином, перший підхід виглядає більш обґрунтованим.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 188-1 ККУ виражена в самовільному використанні гарячої або питної води, електричної або теплової енергії, без приладів обліку, результати вимірювання яких використовуються для здійснення комерційних розрахунків (якщо використання приладів обліку обов'язкове), або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб [1]. Як зазначає Гончаренко О.А., такі дії спрямовані на отримання суб'єктом злочину матеріальної вигоди за рахунок законного володільця перерахованих благ і за своїм складом подібні до заподіяння майнової шкоди шляхом обману чи зловживання довірою. Автор наукової праці «Особливості самовільного використання енергії як способу її викрадення» звертає увагу на той факт, що особливість суспільно небезпечних наслідків цього злочину полягає в тому, що майнову шкоду становлять не тільки прямі збитки власника майна, а й упущена вигода [43, с. 99-100].

Для наявності в діях особи складу злочину, передбаченого ст. 188-1 ККУ необхідно щоб розмір майнової шкоди в сто і більше разів перевищував

неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Разом з тим, якщо мова йде про кваліфікований склад злочину, сума збитків має в двісті п'ятдесят і більше разів перевищувати неоподатковуваний мінімум доходів громадян [1]. Суб'єкт цього злочину загальний, а суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом і як правило, корисливим мотивом.

Наступним злочином, що вимагає аналізу є привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Під привласненням майна, як ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 191 ККУ, прийнято розуміти протиправне і безоплатне вилучення (утримання, неповернення) винною особою чужого майна, яке знаходилось у її правомірному володінні, з подальшим наміром обернути таке майно на свою користь чи на користь третіх осіб [44, с. 7]. Існує думка, що в процесі тлумачення дефініції «привласнення» раціональніше використовувати термін «обернення майна», як такий, що охоплює ширше коло діянь, включаючи сюди незаконне відособлення майнового блага від іншого ввіреного майна [45, с. 115]. Сутність поняття «розтрата», згідно з положеннями праці «Розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва: методичні рекомендації», полягає в протиправному використанні, переданих суб'єктові злочину майнових цінностей; це незаконне безоплатне відчуження, витрачання винним чужого майна, що на законних підставах було йому ввірене чи перебувало в його віданні (продаж, споживання, дарування, обмін, передача іншим особам тощо). На думку науковців, розтрата відмінна від привласнення тим, що у разі використання цього способу, майно відчужують і витрачають одразу, воно не перебуває певний час у володінні винного, а привласнення передбачає наявність певного проміжку часу, протягом якого суб'єкт злочину незаконно володіє майном, розпоряджається ним як власним [44, с. 7]. Крім цього, ВСУ наголошує, що у випадку привласнення, винна особа використовує надані їй повноваження з метою обернення майна на власну користь, а при розтраті – на користь інших осіб, зокрема це може бути відчуження майна іншим особам для споживання, як подарунок чи товар, в обмін

на інше майно тощо. Аналізуючи термін «заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем», необхідно сказати, що даний спосіб є елементом кваліфікованого складу злочину і полягає, згідно з позицією ВСУ в незаконному оберненні чужого майна на свою користь або на користь інших осіб з використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби [27].

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом та корисливим мотивом. Щодо суб'єкта злочину, законодавцем передбачено певну особливість – ним може бути як фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку, так і службова особа (в такому разі дії індивіда кваліфікуються за ч. 2 ст. 191 ККУ). Згідно ст. 18 ККУ службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом [1].

Звертаючись до матеріалів рішень ВСУ, слід зазначити, що організаційно-розпорядчими є обов'язки по здійсненню керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, а адміністративно-господарськими є, в свою чергу, обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо) [46].

До кваліфікуючих обставин привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем належать, окрім зазначеного, вчинення вказаного злочину повторно або за попередньою змовою групою осіб, у великих/особливо великих розмірах або організованою групою [1].

До злочинів проти власності також відноситься незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї, на підставі чого виникає необхідність проведення правового аналізу складу цього діяння. Перш за все, необхідно зауважити, що конструкція норми передбачає існування певних особливих ознак предмета досліджуваного злочину – ним можуть бути лише майно або скарб, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність [1]. Згідно з ч. 1 ст. 343 ЦКУ скарбом є закопані у землі чи приховані іншим способом гроші, валютні цінності, інші цінні речі, власник яких невідомий або за законом втратив на них право власності [31]. Зміст поняття «культурна цінність», в свою чергу, відображений в Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» і полягає в наступному: культурними цінностями є об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України [47]. Однак, залишається незрозумілим питання, яке майно належить до групи «особливо цінного». На дану прогалину звертає увагу Чус О.В. у роботі під назвою «Особливі ознаки предмета злочину незаконно привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї», зазначаючи при цьому, що можливим способом визначення рівня цінності певного майна або скарбу є проведення експертизи, при здійсненні якої враховуються не лише вартість речей у їх грошовому вимірі, а й виключне значення їх для історії, науки, художньої та культурної цінності [48, с. 133].

Об'єктивна сторона злочину, закріпленого у ст. 193 ККУ характеризується тим, що має місце незаконне привласнення суб'єктом злочину знахідки або такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу. Суб'єктом

вказаного злочину є фізична осудна особа, яка досягла 16 років. Останній елемент складу злочину – суб'єктивна сторона, виражена у формі прямого умислу.

Наступним підлягає розгляду діяння, відображене в ст. 194 ККУ – умисне знищення або пошкодження майна. Основний безпосередній об'єкт цього злочину – право власності, але разом з тим, враховуючи положення ч. 2 ст. 194, можна стверджувати, що громадський порядок, а також життя та здоров'я людини є додатковими факультативними об'єктами зазначеного діяння. Цікавим є те, що з об'єктивної сторони, знищення чи пошкодження майна може вчинятись як у формі активних дій, так і шляхом бездіяльності. Прикладом останньої є невжиття заходів, необхідних для захисту від шкідливого впливу зовнішніх факторів. З метою розмежування понять «знищення» та «пошкодження» варто звернутись до наукових праць. Заслуговує уваги стаття «Поняття, критерії та ознаки знищення чужого майна (статті 194 та 196 КК України)», в якій, зокрема, наведено фізичні, економічні та юридичні критерії знищення та пошкодження. Так, під знищенням чужого майна автор розуміє «кримінально-протиправний вплив, внаслідок якого чужому майну заподіюється шкода, воно перестає фізично існувати...або продовжує своє існування зі зміненою формою, будовою, структурою чи формулою..., що обумовлює подальшу неможливість відновлення, ремонту, реставрації тощо його властивостей та якості, а цінність, мінова та споживча вартість, здатність задовольняти матеріальні та пов'язані з ними потреби людини шляхом використання цього майна за його цільовим призначенням втрачається повністю й назавжди..., майно втрачає здатність до відокремлення від природного середовища... чи відновлення... заново, шляхом вкладення праці людини, її коштів та матеріалів власник же чи інший законний володілець позбавляється як права власності на майно, так і можливості володіти користуватися чи розпоряджатися майном, тому воно випадає з економічного обігу як таке» [49, с. 60]. Тобто, можна сказати, що знищенням є такий негативний вплив на майно, що виключає можливість його використання за цільовим призначенням.

Пошкодження майна, орієнтуючись на позицію ВСУ, слід визначити як погіршення якості, зменшення цінності речі або приведення її на якийсь час у не

придатний до використання за цільовим призначенням стан. Суд також звертає увагу, що у разі виникнення необхідності використання спеціальних знань, в процесі встановлення ступеня втрати можливості використовувати майно за цільовим призначенням, уповноваженим суб'єктам необхідно призначати відповідну експертизу [50].

Важливою передумовою застосування до особи кримінально-правових санкцій за ст. 194 ККУ є заподіяння суб'єктом злочину шкоди у великих/особливо великих розмірах, тобто такої, що в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину або яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину відповідно. Кваліфікуючими обставинами умисного знищення або пошкодження майна, в сукупності з заподіянням шкоди в особливо великих розмірах, є вчинення даного діяння загальнонебезпечним способом, зокрема, шляхом підпалу або вибуху або/та настання тяжких наслідків, у тому числі, таких як загибель людей (ч. 2 ст. 194 ККУ) [1]. З метою з'ясування змісту поняття підпалу та вибуху, доцільно звернутись до матеріалів наукових досліджень. Так, Миронюк С. А., враховуючи положення енциклопедичних джерел, пропонує розглядати підпал як свідоме викликання пожежі, тобто неконтрольованого процесу горіння, що супроводжується знищенням матеріальних цінностей і складає небезпеку для життя людей. Щодо терміну «вибух» автор зазначає, що як спосіб знищення майна, він а являє собою займання певних об'єктів, внаслідок миттєвого хімічного розкладання відповідних хімічних речовин чи їх сумішей, що супроводжується створенням газів високої температури і сильним звуком. Слід також зазначити, що на думку автора, до критеріїв загальнонебезпечності підпалу, з-поміж інших, належать: створення потенційної загрози для життя та здоров'я людей, загрози заподіяння значних матеріальних збитків, факт переростання вогню в пожежу, з чим можна погодитись. Крім цього, науковець виділяє таку ознаку як відсутність можливості контролювати поширення вогню, розмежовуючи таким чином підпал та знищення чи пошкодження майна вогнем [51, С. 103-104]. Такий розподіл дозволяє

припустити, що якщо суб'єкт злочину спрямує дію вогню, наприклад, лише на автомобіль, після чого ліквідує джерело небезпеки, то кваліфікацію такого злочину за ст. 194 ККУ необхідно здійснювати виходячи лише з розміру заподіяної шкоди (вартості транспортного засобу), що є недостатньо раціональним, з огляду не лише диспозицію вказаної статті, а й на можливість розглядати підпал як дію, яка призводить до загоряння споруди чи майна (незалежно від того, встигли погасити пожежу чи ні, навіть коли об'єкт у такому разі залишився непошкодженим) [52]. Суб'єкт умисного знищення або пошкодження майна – загальний, а також фізична осудна особа, яка досягла 14 років (за умови кваліфікації вчиненого діяння за ч. 2 ст. 194), а суб'єктивна сторона виражена у формі прямого умислу. Конструкція норми дозволяє припустити, що даний злочин може бути вчинено з хуліганських мотивів.

Наступним підлягає аналізу погроза знищення майна, як діяння, відповідальність за яке передбачена ст. 195 ККУ. Конструкція диспозиції цієї статті є досить цікавою, оскільки передбачає застосування кримінально-правової санкції не за всі види погроз, спрямованих на знищення майна, а лише за ті, що пов'язані з використанням загальнонебезпечних способів, у тому числі, таких як підпал або вибух. Погроза, як одна із форм психологічного насильства, на думку Гуні І. – це доведення до свідомості іншої особи інформації про певну загрозу її інтересам. Вона може бути виражена як в усній, так і в письмовій формах. Автор статті «Погроза, загроза й психічне насильство: співвідношення кримінально-правових явищ та понять» звертає увагу, що погроза може бути доведена до відома потерпілого як суб'єктом злочину особисто, так і через третіх осіб [53, с. 93]. Разом з цим, важливою умовою кваліфікації діяння особи як злочину, передбаченого ст. 195 ККУ є існування реальних підстав побоюватися здійснення цієї погрози. Така категорія носить доволі суб'єктивний характер і може залежати від багатьох факторів – обстановки висловлення погрози, характеристики особи – суб'єкта злочину, її відносини з потерпілим тощо. Звертаючись до судової практики, можна виокремити вирок Нижньосірогозького районного суду Херсонської області (номер судового провадження 1-кп/659/171/18), яким

компетентний орган ухвалив рішення про визнання особи винною за ст. 195 ККУ та призначення узгодженого сторонами покарання у виді ста годин громадських робіт. У мотивувальній частині вироку зазначається, що обвинуваченим було вчинено кримінальне правопорушення за таких обставин: «особа, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння на подвір'ї будинку, за місцем проживання своєї матері, під час виниклої сварки умисно, з метою залякування матері знищити належний їй житловий будинок шляхом підпалу, взявши до рук сірники та аерозольний балончик дихлофосу, бажаючи переконати матір у серйозності своїх намірів щодо знищення майна запалив сірник та направив струмінь полум'я з балончика у відкрите вікно будинку...створивши реальні підстави потерпілій побоюватися виконання погроз знищити житловий будинок шляхом підпалу. Таким чином обвинувачений вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ст. 195 КК України за кваліфікуючими ознаками погроза знищення чужого майна шляхом підпалу, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози» [54]. Таким чином, можна дійти висновку, що зміст об'єктивної сторони складу погрози знищення майна відіграє ключову роль в процесі кваліфікації діяння як такого, що відповідає вимогам ст. 195 ККУ. Суб'єктивна сторона вказаного діяння характеризується прямим умислом, а суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка досягла 16 років [1].

До злочинів проти власності також належить самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197-1 ККУ), що обумовлює необхідність його аналізу [1]. Перш за все, слід акцентувати увагу на тому, що відповідно до ст. 13 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави і право власності на яку гарантується [4]. Існування такого положення свідчить на користь того факту, що закріплення на рівні кримінального законодавства норми, спрямованої на захист права власності на землю шляхом застосування відповідних санкцій є цілком виправданим. Щодо складу злочину, відображеного в ст. 197-1 ККУ Захарчук В.М. визначає, що основним безпосереднім об'єктом самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва є «правовідносини власності на

земельну ділянку, які полягають у праві її власника за своєю волею володіти, користуватися та розпоряджатися нею, з урахуванням встановлених законодавством обмежень, а також правовідносини землекористування, які полягають у праві законного володільця земельної ділянки володіти та користуватися нею»[55, С. 64-65]. Слід зазначити, що така позиція є досить змістовною обґрунтованою.

Відносно предмету злочину – земельної ділянки, варто вказати, що згідно з ст. 79 Земельного кодексу України нею є частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами. Відповідно до ч. 2 цієї ж статті право власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (грунтовий) шар, а також на водні об'єкти, ліси і багаторічні насадження, які на ній знаходяться, якщо інше не встановлено законом та не порушує прав інших осіб. Крім цього, можливість володіти, користуватися та/або розпоряджатися земельною ділянкою розповсюджується на простір, що знаходиться над та під поверхнею ділянки на висоту і на глибину, необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд [56]. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 197-1 ККУ полягає у вчиненні дій, спрямованих на самовільне зайняття земельної ділянки, під яким слід розуміти будь-які дії, які свідчать про фактичне використання земельної ділянки за відсутності відповідного рішення органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування про її передачу у власність або надання у користування (оренду) або за відсутності вчиненого правочину щодо такої земельної ділянки, за винятком дій, які відповідно до закону є правомірними (ст. 1 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель») [57]. Разом з цим, особливо кваліфікованим складом злочину вважається самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці [1]. Відносно з'ясування змісту поняття «самовільне будівництво», слід вказати, що Цивільний кодекс України надає визначення терміну «самочинне будівництво» наступним чином: житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно вважаються самочинним будівництвом, якщо вони

збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил [31]. Наведене дає змогу стверджувати, що об'єктивна сторона діяння передбачена ч. 3 та ч. 4 ст. 197-1 ККУ виражена у формі дії (активної поведінки особи). Наслідки злочину, щодо якого здійснюється аналіз полягають в заподіянні потерпілому шкоди, яка у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (у випадку кваліфікації діяння за ч. 1 вищевказаної статті). Кваліфікуючими ознаками досліджуваного діяння є вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 197-1 ККУ особою раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або групою осіб, або щодо земельних ділянок особливо цінних земель, земель в охоронних зонах, зонах санітарної охорони, санітарно-захисних зонах чи зонах особливого режиму використання земель. Такими, що погіршують становище суб'єкта злочину визнаються також самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, яка належить до однієї з вищеперерахованих категорій або вчинене особою, раніше судимою за такий злочин або злочин, передбачений ч. 3 ст. 197-1 - самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці (ч. 4 ст. 197-1). Суб'єктивна сторона діяння – прямий умисел, а суб'єкт злочину – фізична осудна особа, яка досягла 16 років [1].

В межах даного підрозділу, вимагає надання правової характеристики діяння, злочинність і карність якого встановлені ст. 198 ККУ, а саме придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом. Слід зазначити, що даний злочин перебуває має спільні ознаки з діянням, відповідальність за яке передбачена ст. 209 ККУ (легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом), в частині необхідності існування предикатного злочину. Крім цього, відповідальність за ст. 198 ККУ настає за відсутності в діянні особи ознак легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [1]. З метою розмежування зазначених злочинів, доцільно звернутись до положень Постанови Пленуму ВСУ «Про практику застосування

судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» № 5 від 15.04.2005 року (далі – Постанова ВСУ № 5). Згідно з п. 17 вказаного документу при розмежуванні злочинів, відповідальність за які передбачена статтями 198 і 209 ККУ, необхідно виходити насамперед із їх предмета. Так, предметом придбання, отримання, зберігання чи збуту майна, одержаного злочинним шляхом визнається будь-яке майно, одержане злочинним шляхом, а предметом легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом – лише майно, одержане внаслідок вчинення предикатного діяння, за яке положеннями ККУ передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не менше трьох років, а також майно, одержане злочинним шляхом на території інших держав. ВСУ звертає увагу на той факт, що визначальним фактором у розмежуванні цих злочинів є мета. Згідно зі ст. 209 ККУ мета вчинення дій із коштами або іншим майном – надання їх походженню легального статусу, а для дій, передбачених ст. 198 КК, не вимагається надання такого статусу майну. Отже, якщо дії, відповідальність за які встановлена цією статтею, вчиняються з метою надання майну легального статусу, вони підлягають кваліфікації за ст. 209 ККУ. Окрім розглянутих, існують також певні відмінності щодо суб'єкта злочину за вказаними статтями: відповідно до Постанови ВСУ № 5 суб'єктом злочину, склад якого передбачено в ст. 198 КК, є лише особа, котра не одержувала майно злочинним шляхом, а за ст. 209 КК – як особа, яка одержала кошти чи інше майно злочинним шляхом, так і та, котра заздалегідь пообіцяла вчинити передбачені цією статтею дії для легалізації коштів чи майна, одержаних внаслідок вчинення предикатного діяння [58].

Об'єктивна сторона злочину, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 198 ККУ виражена у формі наступних дій: 1) придбання; 2) отримання; 3) зберігання; 4) збут. На думку Беніцького А.С., під придбанням майна, завідомо одержаного злочинним шляхом варто розуміти діяльність особи щодо вчинення будь-яких діянь майнового характеру (купівля, обмін, дарування, отримання в рахунок погашення боргу та ін.), унаслідок яких особа стає володільцем майна, яке було здобуте злочинним шляхом. Науковець звертає

увагу, що така дія може мати як оплатний, так і безоплатний характер, а важливим визнає факт звернення суб'єктом злочину майна, здобутого злочинним шляхом, на власну користь або на користь третіх осіб [59, С. 114-115]. Відносно даного поняття, можна сформулювати альтернативне тлумачення, обмеживши придбання майна діями майнового характеру, що мають оплатну природу, з метою відмежування терміну «придбання» від дефініції «отримання». Зміст поняття «зберігання майна» можна розкрити як дії, спрямовані на забезпечення схоронності майна до моменту повернення цієї речі уповноваженому суб'єкту. Під «збутом» варто розуміти дії спрямовані на оплатне чи безоплатне відчуження майна. Важливою ознакою злочину, передбаченого ст. 198 ККУ є те, що діяння суб'єкта злочину є заздалегідь необіщаним, оскільки, у протилежному випадку, були б підстави стверджувати про вчинення злочину у співучасті [1] .

Об'єктом придбання, отримання, зберігання чи збуту майна, одержаного злочинним шляхом є суспільні відносини власності в частині правомірного порядку набуття та/або відчуження майнових благ. Крім того, до цієї категорії можна віднести відносини у сфері здійснення правосуддя, оскільки дії, спрямовані на придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного злочинним шляхом, мають здатність перешкоджати належній реалізації останнього. Суб'єкт злочину – загальний, а суб'єктивна сторона виражена у формі прямого умислу.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи, слід зазначити, що така правова категорія як «злочини проти власності» включає в себе значну кількість протиправних діянь, які мають чимало спільних ознак, на користь чого, зокрема, свідчить той факт, що згідно з приміткою до ст. 185 ККУ ознакою повторності об'єднані крадіжка, грабїж, розбій, вимагання, шахрайство, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. За загальним правилом, об'єктивну сторону злочинів проти власності складають відносини власності у різних своїх проявах – ті, що пов'язані з землеволодінням та користуванням,

відносини у сфері використання об'єктів енергетики тощо. Крім цього, суб'єкти злочинів проти власності безпосередньо та/або опосередковано (залежно від складу злочину) посягають на життя та здоров'я фізичних осіб та громадський порядок. Останніми, як правило, є фізичні осудні особи, які досягли 16 років, однак, у випадку вчинення таких діянь як крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, умисне знищення або пошкодження майна, для наявності складу злочину, вік суб'єкта має складати 14 років. Предметом злочинів проти власності, у більшості випадків, виступає майно, але рядом диспозицій статей, що передбачають застосування кримінально-правових санкцій, окремо виділяється така категорія як майнові права. До таких належить, наприклад, вимагання. Суб'єктивна сторона злочинів, що підлягають аналізу в межах даної кваліфікаційної роботи, виражена, переважно, у формі прямого умислу. Виключення становлять необережне знищення або пошкодження майна, для якого характерна наявність вини у формі необережності, відповідно та порушення обов'язків щодо охорони майна – має місце змішана форма вини.

До факторів, які можуть ускладнити процес кваліфікації належить, з-поміж іншого, належить подвійна природа критеріїв визначення розміру шкоди у статтях 185, 186, 189 та 190, звужене коло осіб, спрямування погрози щодо яких, дозволяє кваліфікувати діяння як вимагання і вжити заходи кримінально-правового характеру.

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ПРАВО ВЛАСНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ІНШИХ КРАЇН

3.1 Застосування санкцій за посягання на власність за законодавством Казахстану

Перш за все, варто зазначити, що згідно з ч. 1 ст. 1 Кримінального кодексу Республіки Казахстан (далі - ККРК) від 03.06.2014 № 226-V кримінальне законодавство цієї держави складає вказаний правовий акт. Інші закони, що передбачають кримінальну відповідальність, застосовуються тільки після їх включення до зазначеного Кодексу. Даний кодифікований акт ґрунтується на Конституції Республіки та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Цікавим є те, що відповідно до ч. 2 ст. 1 ККРК нормативні постанови Конституційної Ради і Верховного Суду Казахстану є складовою частиною кримінального законодавства цієї держави [60]. В контексті зі змістом ч. 1 ст. ККРК можна припустити, злочинність і карність діяння встановлюються лише ККРК, а рішення Конституційної Ради і Верховного Суду носять уточнюючий характер. Варто звернути увагу на той факт, що на відміну від кримінального законодавства України, ККРК передбачає поділ кримінальних правопорушень на злочини і кримінальні проступки, залежно від ступеня суспільної небезпеки вчиненого діяння та його карності. Відповідно до ст. 10 ККРК злочином визнається винне суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), заборонене цим Кодексом, під загрозою покарання у виді штрафу, виправних робіт, притягнення до громадських робіт, обмеження волі, позбавлення волі або смертної кари. Під проступком, в свою чергу, слід розуміти винне діяння (дію або бездіяльність), яке не несе значної суспільної небезпеки, що завдало незначну шкоду або створило загрозу завдання шкоди особі, організації, суспільству або державі, за вчинення якого передбачено покарання у виді штрафу, виправних робіт, притягнення до громадських робіт, арешту або видворення за межі

Республіки Казахстан іноземця або особи без громадянства [60]. Слід зазначити, що ККРК як і ККУ містить таке поняття як малозначність діяння, під яким прийнято розуміти дію або бездіяльність, яка хоч формально і містить ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу, але не несе суспільної небезпеки (спільною ознакою є також поділ Кодексу на Загальну та Особливу частини).

За законодавством Казахстану, єдиною підставою кримінальної відповідальності є вчинення кримінального правопорушення, тобто діяння, що містить всі ознаки складу злочину або кримінального проступку, передбаченого ККРК. Застосування кримінального законодавства Республіки по аналогії, як і ККУ, не допускається [60].

Відносно кримінально-правових способів захисту, необхідно зазначити, що главою 6 ККРК передбачено відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти власності. До останніх належать: 1) дрібне викрадення (ст. 187 ККРК); 2) крадіжка (ст. 188 ККРК); 3) присвоєння або розтрата ввіреного чужого майна (ст. 189 ККРК); 4) шахрайство (ст. 190 ККРК); 5) грабіж (ст. 191 ККРК); 6) розбій (ст. 192 ККРК); 7) викрадення предметів, що мають особливу цінність (ст. 193 ККРК); 8) вимагання (ст. 194 ККРК); 9) завдання майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 195 ККРК); 10) придбання або збут майна, завідомо отриманого злочинним шляхом (ст. 196 ККРК); 11) транспортування, набуття, реалізація, зберігання нафти і нафтопродуктів, а також переробка нафти без документів, що підтверджують законність їх походження (ст. 197 ККРК); 12) порушення авторських та/або суміжних прав (ст. 198 ККРК); 13) порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, селекційне досягнення або топології інтегральних мікросхем (ст. 199 ККРК); 14) неправомірне заволодіння автомобілем або іншим транспортним засобом без мети викрадення (ст. 200 ККРК); 15) порушення речових прав на землю (ст. 201 ККРК); 16) умисне знищення або пошкодження чужого майна (ст. 202 ККРК); 17) умисне знищення або пошкодження предметів, що мають особливу цінність (ст. 203

ККРК); 18) необережне знищення або пошкодження чужого майна (ст. 204 ККРК).

Слід зазначити, що згідно зі ст. 15 ККРК суб'єктом злочину є особа, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла 16-річного віку. Разом з тим, особи, які на момент вчинення зокрема таких діянь як крадіжка, грабїж, розбїй, вимагання, неправомірне заволодіння автомобілем або іншим транспортним засобом, без мети викрадення, при обтяжуючих обставинах, умисне знищення або пошкодження чужого майна при обтяжуючих обставинах, досягли 14 років, також визнаються такими, що можуть нести кримінальну відповідальність [60]. Таким чином, спостерігається ще одна спільна риса кримінального законодавства Республіки Казахстан і України – вік кримінальної відповідальності.

Згідно зі ст. 187 ККРК дрібним викраденням є крадіжка, шахрайство, присвоєння або розтрата чужого майна, здійснена в незначному розмірі. Під «незначним розміром» в даній статті, слід розуміти вартість майна, що належить організації, яка не перевищує 10 місячних розрахункових показників або майна, що належить фізичній особі, вартість якого не перевищує 2 місячних розрахункових показників (п. 10 ст. 3 ККРК) [60]. Сума місячного розрахункового показника, з 01.01.2019, складає 2 525 тенге, згідно з Законом Республіки Казахстан «Про республіканський бюджет на 2019-2021 роки»[61]. Зміст поняття «розкрадання» розкрито в п. 17 ст. 3 ККРК: це здійснене з корисливою метою, протиправне безоплатне вилучення та/або обернення чужого майна, на користь винного або третіх осіб, що спричинило шкоду власнику або іншому володільцю цього майна [60]. Варто зауважити, що за своєю конструкцією, дана стаття схожа на таке, передбачене законодавством України адміністративне правопорушення, як дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП). Зміст останньої полягає в наступному: дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата – тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до

одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб. Викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян [62]. В даному випадку, згідно з ПКУ неоподатковуваний мінімум доходів громадян встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року, тобто дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року [6]. Таким чином, з 01.01.2019 року неоподатковуваний мінімум становить 960 грн. 50 коп. Об'єктивна сторона діяння, передбаченого ст. 187 ККРК виражена у формі дії, а кваліфікуючими ознаками вважається вчинення дрібної розтрати повторно [60].

Наступним кримінальним правопорушенням, що підлягає розгляду є крадіжка (ст. 188 ККРК), під якою розуміють таємне викрадення чужого майна. В контексті цього кримінального правопорушення, варто звернути увагу на Нормативну Постанову Верховного Суду Республіки Казахстан (далі – Нормативна Постанова) № 6 «Про судову практику у справах про шахрайство» від 29.06.2017 року. В п. 15 цього документу звертається увага на те, що викрадення чужих грошових коштів через банкомат, шляхом використання завчасно викраденої або підробленої кредитної (розрахункової) картки, цінних паперів на пред'явника не утворює складу шахрайства. В цьому випадку вчинене діяння слід кваліфікувати як крадіжку чужого майна. В свою чергу, дії пов'язані з викраденням чужих грошових коштів, що знаходяться на рахунку в банку, шляхом використання викраденої або підробленої кредитної або розрахункової картки, слід кваліфікувати як шахрайство, лише у разі, якщо особа, шляхом обману або зловживання довірою, ввела в оману уповноваженого працівника банку [63].

Також варто звернути увагу на Нормативну Постанову № 8 від 11 липня 2003 року «Про судову практику у справах про викрадення», в якій зазначено, що

при вирішенні питання, чи являється викрадення таємним, суди мають відштовхуватись від сприйняття ситуації винною особою. Так, якщо суб'єкт кримінального правопорушення вважає, що він діяв непомітно для оточуючих, його дії мають кваліфікуватись як крадіжка, навіть якщо власник майна або інша особа спостерігали за вчиненням злочину. Крім того, суд звертає увагу, у тих випадках, коли згадані особи, спостерігаючи за крадіжкою, не усвідомлювали факту викрадення майна – в діях винного є склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 188 ККРК [64]. Конструкція норми дозволяє припустити, що об'єктивна сторона злочину виражена у формі дії, об'єкт – відносини власності. Щодо предмета правопорушення, варто зауважити, що згідно з Нормативною Постановою № 8 до цієї категорії належить майно, яке не перебуває у власності винного. В момент вчинення злочину, таке майно може знаходитись у володінні власника, або третіх осіб, яким воно було ввірене або у яких останнє перебувало в незаконному володінні. Неправомірне вилучення майна, яке знаходилось у спільній власності з іншими особами, залежно від спрямованості умислу, може бути кваліфіковано як викрадення або самоуправство [64].

Кваліфікуючими обставинами крадіжки вважається вчинення крадіжки за попередньою змовою групою осіб; повторно; поєднаної з протиправним проникненням в житлове, службове, виробниче приміщення, сховище або транспортний засіб; шляхом незаконного доступу в інформаційну систему або зміни інформації, що передається по мережах телекомунікацій; Особливо кваліфікованим складом злочину вважається крадіжка вчинена у великих/особливо великих розмірах; злочинною групою з нафтогазопроводу [60].

Згідно з п. 38 ст. 3 ККРК під кримінальним правопорушенням, вчиненим у великому розмірі слід розуміти діяння, що спричинило шкоду на суму, що в п'ятсот разів перевищує місячний розрахунковий показник або якщо вартість майна в п'ятсот разів перевищує зазначений показник розрахунку. Крадіжка вважається вчиненою в особливо великих розмірах, якщо вартість майна або розмір шкоди в дві тисячі разів перевищує місячний розрахунковий показник (п. 3 ст. 3 ККРК) [60].

Необхідність застосування кримінально-правових санкцій, за вчинення шахрайства, передбачена ст. 190 ККРК. Шахрайством, за законодавством Республіки Казахстан, є викрадення чужого майна або набуття прав на чуже майно, шляхом обману або зловживання довірою [60]. Неможливо не помітити, що дане визначення близьке за змістом до поняття «шахрайство», передбаченого ККУ. Аналізуючи об'єктивну сторону вищевказаного кримінального правопорушення, необхідно зазначити, що відповідно до п. 2 Нормативної Постанови Верховного Суду Республіки Казахстан № 6 «Про судову практику у справах про шахрайство» від 29.06.2017 року, обман може полягати в умисному введенні винним в оману власника або іншого володільця майна, повідомленням завідомо неправдивих, таких, що не відповідають дійсності відомостей або в приховуванні дійсних фактів, які мали бути повідомлені власнику чи іншому володільцю майна, які створюють помилкове уявлення, у зазначених осіб, про правомірність переходу майну власність винного або третіх осіб. Обман може бути виражений як в усній, так і в письмовій формі. В свою чергу, зловживання довірою, як спосіб вчинення шахрайства, полягає у використанні довіри, що виникла між винним і власником майна чи іншою особою, в розпорядженні якої знаходиться майно, з метою неправомірного отримання чужого майна чи прав на нього, з корисливих мотивів [63]. Кваліфікуючими обставинами вважаються вчинення шахрайства: за попередньою змовою групою осіб; повторно; з використанням службового становища; шляхом обману чи зловживанням довірою користувача інформаційної системи; у сфері державних закупівель. Особливо кваліфікуючим складом шахрайства визнається вчинення вказаного діяння у великому/ особливо великому розмірі; особою, уповноваженого на виконання функцій держави або прирівняним до цієї особи суб'єктом або особою, що займає відповідальну державну посаду, якщо таке правопорушення супроводжується використанням вказаними особами службового становища; щодо двох або більше осіб; злочинною групою [60]. Об'єкт шахрайства – відносини власності, предмет – майно, у тому числі, майнові права. Суб'єкт та суб'єктивна сторона діяння аналогічні тим, що характерні для ст. 189 ККРК.

ККРК, як і кримінальним законодавством України, передбачено відповідальність за грабіж, під яким розуміється відкрите викрадення чужого майна. Конструкція ст. 191, що регламентує вказане кримінальне правопорушення близька за змістом до тієї, що міститься в ККУ. Здійснюючи аналіз вказаної норми, варто звернутись до Нормативної Постанови, якою закріплено, що викрадення слід кваліфікувати як відкрите, за умови, що воно вчинене в присутності інших осіб і особа винного усвідомлює, що такі особи розуміють неправомірний характер дій суб'єкта злочину, але ігнорує дану обставину [64]. До кваліфікуючих ознак грабежу належать вчинення діяння: з застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого або з погрозою застосування такого насильства; повторно; за попередньою змовою групою осіб; поєданого з неправомірним проникненням до житлового, службового, виробничого приміщення або сховища. Особливо кваліфікованим складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 ККРК є вчинення діяння у великих/особливо великих розмірах; злочинною групою [60]. Однією з підстав застосування до особи кримінально-правових санкцій за вчинення грабежу є досягнення індивідом 14 років.

До категорії «злочини проти власності», відповідно до ККРК, належить також викрадення предметів, що мають особливу цінність. Так, статтею 193 вказаного кодифікованого акту закріплено, що викрадення предметів чи документів, які мають особливу історичну, наукову, художню або культурну цінність, незалежна від способу вчинення, тягне за собою покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до шести років, з конфіскацією майна або без такої [60]. Аналізуючи предмет цього злочину, варто звернутись до положень Закону Республіки Казахстан «Про культуру». П. 12 ст. 1 зазначеного правового акту проголошено, що культурні цінності – це матеріальні та нематеріальні цінності світського та/або релігійного характеру, які мають історичне, наукове, художнє або інше культурне значення [65]. Об'єкт кримінального правопорушення – суспільні відносини у сфері власності. Конструкція норми дозволяє припустити, що об'єктивна сторона вказаного діяння виражена у формі

дії, яка може мати як відкритий, так і прихований характер, а суб'єктивна сторона виражена у формі прямого умислу. Кваліфікуючими ознаками викрадення предметів, що мають особливу цінність є вчинення цього діяння за попередньою змовою групою осіб; повторно. Особливо кваліфікований склад злочину – вчинення кримінального правопорушення: злочинною групою; яке спричинило наслідки у виді знищення або псування предмету діяння, передбаченого ст. 193 ККРК [60].

Відповідно до ст. 194 ККРК під вимаганням слід розуміти вимогу передачі чужого майна або прав на таке майно чи вчинення інших дій майнового характеру, яка супроводжується погрозою застосування насильства або знищення чи пошкодження чужого майна або розголошення відомостей, які принижують потерпілого чи його близьких, чи інших відомостей, розголошення яких може завдати суттєвої шкоди інтересам потерпілого або його близьких [60]. Варто зазначити, що законодавчо закріплений перелік потерпілих, передбачений ККРК, ширший, ніж той, який відображений в ККУ, що позитивно впливає на кваліфікацію. Кваліфікуючі обставини вимагання (згідно з ККРК): вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб; із застосуванням насильства; повторно. Особливо кваліфікуючі обставини – вчинення вимагання: поєднаного із заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю потерпілого; з метою отримання майна у великому розмірі; злочинною групою; в особливо великому розмірі [60]. Суб'єкти даного кримінального правопорушення посягають не тільки на нормальне функціонування та розвиток відносин власності, а й на життя та здоров'я особи, їх психічну недоторканність. Суб'єктивна сторона має форму прямого умислу.

До кримінальних правопорушень ККРК віднесено також завдання майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 195 ККРК). Питання розмежування вказаного діяння та шахрайства регламентовано, зокрема у Нормативній Постанові. Відповідно до п. 17 вказаного рішення, суди мають враховувати, що у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 195 ККРК, винний не вилучає майно із законного володіння власника або

іншої особи та не набуває права на нього. Суб'єкт злочину безоплатно використовує таке майно або право на нього чи послуги які надаються власником майна чи іншою особою за плату, шляхом обману або зловживання довірою отримує незаконну винагороду і заподіює потерпілому реальну матеріальну шкоду. Як зазначає суд, такі дії можуть виражатися у використанні майна державного органу чи підприємства, юридичної особи приватної форма власності або у використанні послуг, що надаються такими особами за плату, на безоплатній основі (шляхом надання підроблених документів, які звільняють від сплати встановлених законодавством платежів, утому числі, від оплати за комунальні послуги, за оренду житла, техніки. Крім того, об'єктивна сторона кримінального правопорушення може виражатись в несанкціонованому підключенні до енергомереж, водопроводів, газопроводів, що створює можливість не облікованого споживання електроенергії, води, газу або експлуатації в особистих цілях ввіреного особі транспорту (безквитковий провіз провідниками і кондукторами пасажирів і т.д.) [63].

Таким чином, якщо кримінальним законодавством України, поряд з зі статтею, що передбачає кримінальну відповідальність за заподіяння майнової шкоди, шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 ККУ), виокремлюється також викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання (ст. 188-1 ККУ), то Кримінальним кодексом Казахстану подібні дії охоплюються однією статтею. Ще однією суттєвою відмінністю є те, що обов'язковим елементом складу злочину, відображеного у ст. 192 ККУ є заподіяння шкоди у значному розмірі, в той час як у ст. 195 ККРК такої вказівки немає. Кваліфікованим складом діяння, зазначеного у ст. 195 ККРК є вчинення кримінального правопорушення повторно. Особливо кваліфікованим ознаками визнаються: вчинення таких дій за попередньою змовою групою осіб; особою з використанням службового становища; шляхом незаконного доступу до інформаційної системи або шляхом зміни інформації, яка передається по мережах телекомунікацій; злочинною групою або якщо такі дії завдали велику шкоду [60].

ККРК також передбачено необхідність застосування кримінально-правових санкцій за набуття або збут майна, завідомо отриманого злочинним шляхом. Так, завчасно не обіцяне набуття або збут майна, завідомо отриманого злочинним шляхом передбачає покарання у виді штрафу, в розмірі від ста шістдесяти місячних розрахункових показників або виправними роботами в тому ж розмірі, або залученням до громадських робіт на строк до ста шістдесяти годин, або арештом на строк до сорока діб [60]. Слід зазначити, що Кримінальним кодексом України, а саме ст. 198, передбачено покарання не лише за придбання та/або збут предмета злочину, який підлягає аналізу, а й за зберігання та отримання майна, заздальгідь одержаного злочинним шляхом, що є більш раціональним. Кваліфікований склад кримінального правопорушення, зазначеного у ст. 196 ККРК – вчинення такого діяння повторно, а особливо кваліфікований – здійснення кримінального правопорушення щодо автомобіля, нафти або нафтопродуктів чи іншого майна у великому розмірі; за попередньою змовою групою осіб; щодо пам'яток історії, культури, а також предметів і/або документів, які мають особливу наукову, історичну, художню або іншу культурну цінність; злочинною групою або службовою особою з використанням службового становища [60].

Кримінальним законодавством Республіки Казахстан, на відміну від Кримінального кодексу України, такі діяння як порушення авторських та/або суміжних прав та порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, селекційні досягнення і топографії інтегральних мікросхем, віднесено до злочинів проти власності. В свою чергу, кримінальним законодавством України проголошено, що такі діяння – злочини проти особистих прав та свобод людини і громадянина. Крім того, ККУ передбачено ширший перелік об'єктів права інтелектуальної власності, що підлягають кримінально-правовій охороні – до них також належать сорти рослин та раціоналізаторські пропозиції (ст. 177 ККУ) [1].

Так, відповідно ст. 198 ККРК закріплено, що незаконне використання об'єктів авторського і (або) суміжних прав, а так само придбання, зберігання, переміщення або виготовлення контрафактних примірників об'єктів авторського

права і (або) суміжних прав з метою збуту або привласнення авторства або примушування до співавторства – караються штрафом у розмірі до вісімдесяти місячних розрахункових показників або виправними роботами в тому ж розмірі, або залученням до громадських робіт на строк до вісімдесяти годин [60]. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення полягає у вчиненні активних дій, які можуть вчинятись як в усній, так і у письмовій формі (примушування до співавторства). Суб'єктивна сторона має форму прямого умислу, а об'єктом протиправного діяння є, відповідно, авторські та суміжні права. Суб'єкт кримінального правопорушення, відображеного у ст. 198 ККРК, загальний. Кваліфікуючими ознаками визнаються вчинення вказаного правопорушення в значному розмірі або якщо такі дії спричинили значну шкоду правам або законним інтересам автора чи іншого правовласника; повторно. До особливо кваліфікуючих ознак, згідно з ч. 3 ст. 198 ККРК відносяться вчинення діяння за попередньою змовою групою осіб; у великому розмірі або із заподіянням великої шкоди; особою з використанням службового становища [60].

Наступним кримінальним правопорушенням, що підлягає аналізу є неправомірне заволодіння автомобілем або іншим транспортним засобом без мети викрадення. Варто зауважити, що ККУ передбачено відповідальність за схоже за змістом діяння, а саме за незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 ККУ), однак даний злочин, за законодавством України, має ряд суттєвих відмінностей. По-перше, вказане діяння належить до злочинів проти безпеки руху або експлуатації транспорту, по-друге, в ККРК зафіксовано, що для наявності складу злочину, транспортний засіб має бути вилучено без мети викрадення (подібна конструкція норми дає змогу припустити, що суб'єкт кримінального правопорушення тимчасово вилучає транспортний засіб і має намір повернути його потерпілому в майбутньому), в той час як ККУ аналогічної умови не передбачено (певний виняток становить ч. 4 ст. 289 ККУ, згідно з якою повернення транспортного засобу є однією з умов звільнення від кримінальної відповідальності судом) [1].

Наступним підлягає аналізу умисне знищення або пошкодження предметів, що мають особливу цінність. Згідно зі ст. 203 ККРК об'єктивна сторона кримінального правопорушення виражена у формі таких дій як знищення або пошкодження. Предметом цього діяння, в свою чергу, є пам'ятки історії, культури, природні комплекси або об'єктів, взяті під охорону держави, а також предметів або документи, що мають особливу історичну, наукову, художню або культурну цінність. Відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про охорону і використання об'єктів історико-культурної спадщини» до пам'ятників історії і культури належать: пам'ятки містобудування і архітектури; пам'ятки археології; ансамблі [66]. Об'єкт – суспільні відносини у сфері власності, а суб'єктивна сторона виражена у формі прямого умислу. Суб'єкт загальний. Кваліфікованими ознаками вважаються вчинення кримінального правопорушення, відображеного у ст. 203 ККРК, шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом; з мотивів соціальної, національної, расової або релігійної ворожнечі; що призвело до заподіяння, з необережності, тяжкого або середньої тяжкості шкоди здоров'ю. Якщо умисне знищення або пошкодження предметів, що мають особливу цінність спричинило, з необережності, смерть людини, то діяння особи кваліфікуються за ч. 3 ст. 203 ККРК [60].

3.2 Правова характеристика злочинів проти власності за законодавством Білорусі

Розкриваючи питання, що складає основу цього підрозділу, варто почати з того, що відповідно до ст. 1 Кримінального кодексу Республіки Білорусь (далі - ККРБ), кримінальне законодавство цієї держави становить зазначений правовий акт, а нові закони, що передбачають кримінальну відповідальність, підлягають включенню до цього Кодексу. ККРБ визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами, закріплює підстави і умови застосування заходів кримінально-правового впливу, які можуть бути застосовані до осіб, які вчинили злочини. Вказаний правовий акт ґрунтується на Конституції Республіки Білорусь та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Згідно зі ст. 3 ККРБ

кримінальна відповідальність базується на таких принципах як законність, рівність громадян перед законом, невідворотність відповідальності, особистий характер відповідальності, справедливість та гуманізм. Підставою застосування заходів кримінально-правового характеру є вчинення злочину (під яким прийнято розуміти винне суспільно небезпечне діяння (дію або бездіяльність), якому притаманні ознаки, передбачені ККРБ і яке заборонене під загрозою застосування покарання), готування до злочину, замах на злочин, співучасть у вчиненні злочину [67]. Разом з тим, слід звернути увагу, що ККРБ, як і ККУ та ККРК передбачено таке поняття, як малозначимість діяння. Спільною ознакою цих правових актів є також вік особи, досягнення якого є невід'ємною умовою притягнення до кримінальної відповідальності – 16 років (щодо обмеженої кількості злочинів - 14). Варто також зазначити, що за загальним правилом, особа, яка на момент вчинення злочину була неосудною, тобто не могла усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своєї дії (бездіяльності) або керувати ними, внаслідок хронічного психічного розладу (захворювання), тимчасового розладу психіки, недоумства або іншого хворобливого стану психіки не підлягає кримінальній відповідальності. Крім того, ККРБ (ст. 26) і ККРК (ст. 23), на відміну від ККУ, врегульовано таке питання як заподіяння шкоди без вини (випадок). Так, діяння визнається вчиненим без вини, якщо особа, яка його вчинила, не усвідомлювала і за обставинами справи не повинна була або не могла усвідомлювати суспільну небезпечність своєї дії чи бездіяльності або не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків і за обставинами справи не повинна була або не могла їх передбачити [67].

До злочинів проти власності, за законодавством Республіки Білорусь, належать: 1) крадіжка (ст. 205 ККРБ); 2) грабіж (ст. 206 ККРБ); 3) розбій (ст. 207 ККРБ); 4) вимагання (ст. 208 ККРБ); 5) шахрайство (ст. 209 ККРБ); 6) викрадення шляхом зловживання службовим становищем (ст. 210 ККРБ); 7) присвоєння або розтрата (ст. 211 ККРБ); 8) викрадення шляхом використання комп'ютерної техніки (ст. 212 ККРБ); 9) угон транспортного засобу або маломірного судна (ст. 214 ККРБ); 10) присвоєння знайденого майна (ст. 215 ККРБ); 11) завдання

майнової шкоди без ознак викрадення (ст. 216 ККРБ); 12) протиправне відчуження ввіреного майна (ст. 217 ККРБ); 13) умисне знищення або пошкодження майна (ст. 218 ККРБ); 14) знищення або пошкодження майна з необережності (ст. 219 ККРБ).

Звертаючись до статистичних даних про діяльність судів загальної юрисдикції Республіки Білорусь по здійсненню правосуддя, за перше півріччя 2019 року, необхідно зазначити, що судами було розглянуто 18 830 справ у порядку кримінального провадження, з винесенням вироку, з яких кількість злочинів проти власності становить 7 461 [68].

Відповідно до ст. 205 ККРБ крадіжка – це таємне викрадення чужого майна [67]. Аналогічне за змістом визначення фігурує в ККУ та ККРБ, що дозволяє стверджувати, що об'єкт, об'єктивна сторона та суб'єкт цього злочину (враховуючи вік кримінальної відповідальності), загалом, характеризуються тими ж ознаками, що й діяння передбачені кримінальним законодавством України та Казахстану. Разом з тим, існують певні особливості, на які необхідно звернути увагу. Так, згідно з приміткою до глави 24 ККРБ під викраденням слід розуміти умисне протиправне, безоплатне володіння чужим майном або правом на нього з корисливою метою, вчинене шляхом крадіжки, грабежу, розбою, вимагання, шахрайства, зловживання службовими повноваженнями, присвоєння, розтрата або використання комп'ютерної техніки [67]. Крім того, Верховний Суд Республіки Білорусь (далі - ВСРБ) зазначає, що майно або право на нього вважаються чужими, якщо винний, на момент заволодіння ними, не був власником такого майна або його володільцем на законних підставах. Викрадення, відповідно до даного документу, вважається таємним, якщо така дія відбулась за відсутності потерпілого або інших осіб чи в їх присутності, але непомітно для них і винний усвідомлював ці обставини [69]. Як було вказано у попередніх розділах, схожий підхід використовують уповноважені органи судової влади України та Казахстану. ВСРБ також зазначає, що у випадку вчинення викрадення в присутності осіб, не здатних за віком або за рівнем розумового розвитку чи з інших причин (у зв'язку зі станом сильного сп'яніння, сну тощо)

усвідомлювати те, що відбувається, на що і розраховував винний, дії також слід кваліфікувати як крадіжку [69]. Вказане вкотре підтверджує, що важливим фактором, який впливає на кваліфікацію діяння, що підлягає аналізу, є ставлення винної особи до вчиненого злочину, його оцінку обстановки. Кваліфікованим складом крадіжки вважається вчинення цього злочину повторно або групою осіб чи поєднаного з проникненням до житла [67]. Необхідно зауважити, що така кваліфікуюча ознака має певні відмінності по відношенню до ККУ та ККРК. Якщо у зазначених кодифікованих актах йшла мова не лише про житло, а й інші види приміщень, то в даному випадку, законодавець обмежився дещо звуженим підходом, що недоцільно тлумачити як перевагу. До особливо кваліфікуючих ознак належить вчинення крадіжки у великому/особливо великому розмірі або організованою групою. Згідно з приміткою до глави 24 злочин проти власності вважається вчиненим у великому розмірі, якщо розмір шкоди в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує розмір базової величини, встановлений на день вчинення злочину, а в особливо великому, за умови, що завдана шкода в тисячу і більше разів перевищує розмір такої базової величини. Відносно такої ознаки як повторність необхідно зауважити, що викрадення визнається вчиненим повторно, якщо йому передувало інше викрадення або будь-який з наступних злочинів: викрадення вогнепальної зброї, боєприпасів або вибухових речовин (стаття 294 ККРБ), розкрадання радіоактивних матеріалів (стаття 323 ККРБ), викрадення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх прекурсорів та аналогів (стаття 327 ККРБ), викрадення сильнодіючих або отруйних речовин (стаття 333 ККРБ). Приміткою до глави 24, поряд з іншим, закріплено перелік підстав звільнення від кримінальної відповідальності. Так, особа, яка вчинила злочин, передбачений частиною 1 статті 205 ККРБ, або частиною 1 статті 209 ККРБ, або частиною 1 статті 210 ККРБ, або частиною 1 статті 211 ККРБ, або частиною 1 статті 212 ККРБ, або частиною 1 статті 214 ККРБ, якщо вона з'явилась з повинною, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки, звільняється від кримінальної відповідальності. [67].

Відповідно до ст. 206 ККРБ грабежем є відкрите викрадення чужого майна [67]. Як і у випадку з крадіжкою, конструкція норми, відображена в ККРБ аналогічна тій, що міститься в ККУ та ККРБ. Однак, з метою порівняння, варто звернути увагу на позицію ВСРБ. За загальним правилом, викрадення вважається таким, що вчинено відкрито, якщо воно здійснене в присутності інших осіб, за умови, що суб'єкт злочину усвідомлює, що присутні індивіди розуміють протиправний характер його дій. Разом з тим, викрадення майна не визнається відкритим, якщо воно скоєно в присутності осіб, з боку яких у винного не було підстав побоюватися протидії і викриття [69]. Такий підхід є досить цікавим та неоднозначним, з огляду на те, що дозволяє змодельовати наступну ситуацію: якщо суб'єкт злочину відкрито викрадає якусь річ у особи, з якою перебуває у добрих відносинах, наприклад, у близького родича, розраховуючи на те, що останній не звернеться до правоохоронних органів, з огляду на характер стосунків між ними, а потерпілий не виправдовує вказане очікування винного, то виникають підстави вважати, що такі дії особи вимагають кваліфікації за іншою статтею ККРБ (ймовірніше всього, за 205). Однак немає достатніх підстав вважати, що такий вибір жертви свідчить про нижчий рівень суспільної небезпечності суб'єкта злочину, що викликає сумніви відносно раціональності такого підходу до кваліфікації.

Кваліфікованим складом грабежу вважається його вчинення із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинений повторно або групою осіб чи з проникненням в житло. До особливо кваліфікуючих ознак належить скоєння грабежу у великому/особливо великому розмірі та/або організованою групою [67].

Наступним злочином, що підлягає аналізу є вимагання, тобто вимога передачі майна або права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру під погрозою застосування насильства до потерпілого або його близьких, знищення або пошкодження їх майна, поширення клеветницьких або оголошення інших відомостей, які вони бажають зберегти в таємниці [67]. Слід

значити, що вказане поняття має ряд відмінностей, порівняно з терміном, який відображено у кримінальному законодавстві України та/або Республіки Казахстан. По-перше, жертвами цього злочину, за законодавством Білорусі, визнаються не тільки близькі родичі (що характерно для ККУ), а й особи, які проживають разом з потерпілим або перебувають на його утриманні (подібне розширене тлумачення притаманне ККРК). По-друге, однією із ознак вимагання (за законодавством України, Казахстану та Білорусі) є наявність такого способу, як розголошення відомостей, однак, ККРБ прямо передбачено, що останні можуть мати форму клевети. Але слід зауважити, що законодавством України та Казахстану не встановлено обмеження відносно правдивості інформації, яку суб'єкт злочину погрожує оприлюднити. Перевагою ККУ, порівняно із ККРБ та ККРК є існування вказівки та те, що дії винного можуть виражатись у погрозі, спрямованій на обмеження прав, свобод або законних інтересів потерпілого або його близьких родичів. Спільною ознакою, зокрема, є форма вини – прямий умисел, який, як правило поєднаний з корисливим мотивом.

Відносно процесу кваліфікації, необхідно вкотре звернути увагу на позицію ВСРБ. У Постанові № 15 від 21.12.2001 року даний орган державної влади зазначає, що не має значення чи намір суб'єкта злочину щодо практичного втілення погрози був дійсний – достатньо щоб потерпілий сприймав його як реальний. Така погроза може бути виражена як усно, так і письмово, безпосередньо винним або через третіх осіб. Питання розмежування вимагання та грабежу чи розбою суд вирішує наступним чином: при здійсненні кваліфікації, необхідно відштовхуватись від того, що при грабежі і розбої насильство або погроза його застосування використовуються як засіб негайного заволодіння майном. Якщо такі дії були спрямовані на отримання майна в майбутньому або до потерпілого пред'явлена вимога про негайну передачу майна під загрозою застосування насильства в майбутньому, вчинене слід кваліфікувати як вимагання. У разі, якщо насильство або погроза насильством були застосовані з метою негайного заволодіння майном, але в зв'язку з відсутністю майна, вимогу про його передачу було перенесено на майбутнє, дії винного повинні

кваліфікуватися залежно від характеру погрози або насильства як розбій або замах на грабїж і вимагання [69].

Згідно з ч. 2 ст. 208 ККРБ кваліфікованим складом злочину є вчинення вимагання повторно; за попередньою змовою групою осіб; з застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або під погрозою вбивства чи заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, або поєднане зі знищенням або пошкодженням майна, або з метою отримання майнової вигоди у великому розмірі. До особливо кваліфікуючих ознак, в свою чергу, належать вчинення злочину, що підлягає аналізу організованою групою; із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, або що спричинило інші тяжкі наслідки; з метою отримання майнової вигоди в особливо великому розмірі [67].

Відповідальність за викрадення шляхом зловживання службовим становищем передбачена ст. 210 ККРБ. Об'єктивна сторона цього злочину виражена у формі дій, спрямованих на заволодіння чужим майном або придбання права на таке майно. Для цього злочину притаманна така факультативна ознака як наявність способу вчинення діяння, який виражається у використанні особою її службового становища. Суб'єкт злочину, відображеного у ст. 210 ККРБ – спеціальний (ним є посадова особа). Згідно зі ст. 4 вказаного кодифікованого акту до посадових осіб належать: 1) представники влади, тобто депутати Палати представників Національних зборів Республіки Білорусь, депутати місцевих Рад депутатів, а також державні службовці, які мають право, в межах своєї компетенції, надавати розпорядження або віддавати накази та приймати рішення щодо осіб, які не підпорядковуються їм по службі; 2) особи, які не перебувають на державній службі, але наділені, в установленому порядку, повноваженнями представника влади при виконанні обов'язків щодо охорони громадського порядку, боротьбі з правопорушеннями, здійсненню правосуддя; 3) особи, які постійно або тимчасово або за спеціальним повноваженням займають в установах, організаціях або на підприємствах (незалежно від форм власності), в Збройних Силах Республіки Білорусь, інших військах і військових формуваннях Республіки

Білорусь посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, уповноважені в установленому порядку на вчинення юридично значущих дій; 4) посадові особи іноземних держав, члени іноземних представницьких органів, посадові особи міжнародних організацій, члени міжнародних парламентських асамблей, судді та посадові особи міжнародних судів. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 210 ККРБ має форму прямого умислу і, як правило, характеризується корисливими мотивами. Кваліфікований склад злочину утворюють викрадення шляхом зловживання службовими повноваженнями; вчинене повторно або групою осіб за попередньою змовою, а до особливо кваліфікуючих ознак відносяться вчинення вказаного діяння: у великому/особливо великому розмірі; організованою групою [67]. З всього вищесказаного, можна помітити, що особливістю кримінального законодавства Білорусі є відсутність, в якості кваліфікуючої чи особливо кваліфікуючої ознаки, вказівки на вчинення того чи іншого злочину проти власності службовою особою. Натомість, законодавець виокремив статтю, якою встановлено відповідальність за вчинення посягання на власність особою з використанням службового становища, що відрізняється від підходу, використаного у ККУ та ККРК.

Характер теми дослідження обумовлює необхідність надання аналізу такому винному суспільно небезпечному діянню як викрадення, шляхом використання комп'ютерної техніки. Диспозицією норми передбачено такі варіанти об'єктивної сторони: 1) викрадення майна шляхом зміни інформації, що обробляється в комп'ютерній системі, що зберігається на машинних носіях або яка передається мережами передачі даних; 2) викрадення майна шляхом введення в комп'ютерну систему неправдивої інформації [67]. Слід зазначити, що відповідно до п. 20 Постанови Пленуму ВСРБ розкрадання шляхом використання комп'ютерної техніки (ст. 212 ККРБ) можливе лише за допомогою комп'ютерних маніпуляцій, які полягають в обмані потерпілого або особи, якій майно ввірено або під охороною якого воно перебуває, з використанням системи обробки інформації. Питання розмежування даного злочину та шахрайства суд вирішує

наступним чином: на відміну від шахрайства при викраденні шляхом використання комп'ютерної техніки заволодіння майном відбувається за допомогою використання останньої. Якщо особа за допомогою комп'ютерної техніки виготовила фіктивний документ, а потім використала його з метою заволодіння майном шляхом обману – вчинене кваліфікується як шахрайство [69]. Суб'єктивна сторона даного злочину має форму прямого умислу, а суб'єктом є фізична осудна особа, яка досягла 14 років. Кваліфікуючими ознаками викрадення шляхом використання комп'ютерної техніки є скоєння цього діяння повторно; за попередньою змовою групою осіб; у поєднанні із несанкціонованим доступом до комп'ютерної інформації. Особливо кваліфікований склад злочину, передбаченого ст. 211 ККРБ утворюють такі ознаки як реалізація вказаного злочинного умислу у великому/ особливо великому розмірі; організованою групою [67].

Угон транспортного засобу або маломірного судна також є злочином проти власності, згідно з кримінальним кодексом Республіки Білорусь. Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є відносини власності, а додатковим факультативним – життя та здоров'я осіб, з огляду на підвищений рівень суспільної небезпеки предмету даного протиправного діяння, до якого належать транспортні засоби та маломірні судна. Об'єктивна сторона має форму дії та полягає в неправомірному заволодінні зазначеними засобами переміщення. Суб'єктивна сторона вказаного злочинного діяння – прямий умисел. Кваліфікуючі ознаки – повторність, вчинення угону із застосуванням насильства, не небезпечного для життя чи здоров'я, або з погрозою його застосування, або групою осіб за попередньою змовою; заподіяння, з необережності, шкоди в особливо великому розмірі. Вчинення даного діяння із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я або погрозою його застосування утворює особливо кваліфікований склад злочину [67]. Вищевказане дає змогу виокремити тенденцію віднесення законодавцями Республіки Білорусь та Казахстан угону транспортних засобів до злочинів проти власності, що не характерно для підходу

розмежування злочинів, залежно від об'єкту, який використано в кримінальному законодавстві України.

Відповідно до ст. 217 ККРБ незаконне безоплатне відчуження в значному розмірі чужого майна, ввіреного винному, за відсутності корисливої мети тягне за собою покарання у виді штрафу, або арешту, або обмеження волі на строк до трьох років [67]. Конструкція даної норми є досить цікавою, зокрема, з огляду на вказівку про відсутність у суб'єкта злочину корисливих мотивів (прагнення отримати з вчиненого злочину для себе або близьких вигоду майнового характеру або намір позбавити себе або близьких від матеріальних витрат – ч. 10 ст. 4 ККРБ), які притаманні більшості злочинам проти власності. У зв'язку з цим, виникає можливість припустити, що винна особа керується хуліганськими мотивами, тобто прагне проявити явну неповагу до суспільства і продемонструвати зневагу до загальноприйнятих правил співжиття (ч. 11 ст. 4 ККРБ) або особистою неприязню до потерпілого/ його близьких чи бажанням надати матеріальну допомогу стороннім особам. Крім того, як було зазначено, відчуження майна здійснюється на безоплатній основі (наприклад, пожертва), що також не характерно для більшості злочинів проти власності. Законодавче формулювання диспозиції, дозволяє виключити такі дії як знищення чи пошкодження майна. Варто звернути увагу, що Загальною частиною ККРБ передбачено, поряд з умислом та необережністю, таке поняття як складна вина. Відповідно до ст. 25 цього Кодексу така форма вини характеризується умислом щодо вчиненого злочину і необережністю стосовно наслідків цього діяння, з якими закон пов'язує кримінальну відповідальність. В цілому, такий злочин визнається вчиненим умисно [67]. Разом з тим, ККРК також виділено аналогічне за суттю поняття – кримінальне правопорушення, вчинене з двома формами вини (ст. 22) [60]. Слід зазначити, що кримінальним законодавством України не передбачено окремої статті (частини статті), яка б розкривала зміст такого терміну як «складна (змішана) вина», але таке визначення закріплено на рівні теорії кримінального права.

Згідно зі ст. 219 ККРБ злочином визнається також знищення або пошкодження майна, з необережності, що має наслідком шкоду в особливо великому розмірі [67]. Дана норма суттєво відрізняється від тієї, що міститься в ККУ (ст. 196 – необережне знищення або пошкодження майна), однак має багато спільного зі ст. 204 ККРК. Мова йде про відмінність між наслідками, як факультативної ознаки об'єктивної сторони, існування яких дає підстави стверджувати про наявність в діях особи злочину, а, отже, про необхідність застосування до неї заходів кримінально-правового впливу. Якщо ККУ під ними розуміє тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей, то згідно з положеннями ККРК та ККРБ такі наслідки мають форму матеріальної шкоди (за винятком випадків, коли мова йде про кваліфікований склад злочину, передбаченого кримінальним законодавством Казахстану). Наведене дає змогу дійти висновку, що хоча норми ККУ, ККРБ і ККРК мають значну кількість спільних ознак, кримінальне законодавство цих держав суттєво відрізняється.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи, слід зазначити, що кримінальне законодавство Казахстану та Білорусі має достатню кількість спільних ознак. Так, зокрема, ККРК і ККРБ структурно складаються із двох частин – Загальної та Особливої. Тільки цими кодифікованими актами визначається злочинність і карність діяння, а застосування аналогії в кримінальному праві вищевказаних країн заборонене. Разом з тим, ці правові акти ґрунтуються на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Деякі діяння, що належать до злочинів проти власності мають близькі за містом ознаки, суб'єкти кримінальної відповідальності – фізичні осудні особи, що досягли 16 років (в окремих випадках 14 років), обов'язковою умовою застосування до особи кримінально-правових санкцій є наявність вини, яка може мати форму умислу, необережності або бути змішаною.

Але, разом з тим Кримінальні кодекси цих держав мають ряд відмінностей. В першу чергу, до них належить підхід законодавця до визначення поняття злочину, як одного із видів кримінального правопорушення (що притаманно для

Республіки Казахстан) і як єдиного діяння, вчинення якого тягне за собою застосування кримінально-правових санкцій (характерно для ККРБ). Разом з тим, сам термін «злочин» має практично аналогічне тлумачення – згідно зі ст. 10 ККРК це визнається винне суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), заборонене цим Кодексом, під загрозою покарання у виді штрафу, виправних робіт, притягнення до громадських робіт, обмеження волі, позбавлення волі або смертної кари [60]; відповідно ст. 11 ККРБ під злочином розуміють винне суспільно небезпечне діяння (дію або бездіяльність), якому притаманні ознаки, передбачені ККРБ і яке заборонене під загрозою застосування покарання [67].

Значну роль при кваліфікації вчиненого суб'єктом злочину діяння відіграють Постанови Верховного Суду, що підтверджується, зокрема, вказівкою законодавця Казахстану, згідно з якою такі рішення є складовою частиною кримінального законодавства Республіки. Особливістю ККРК, окрім іншого, є віднесення порушення авторських та/або суміжних прав, а також порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, селекційне досягнення або топології інтегральних мікросхем до злочинів проти власності (з метою порівняння, порушення авторського права, суміжних прав і права промислової власності, згідно з кримінальним законодавством Білорусі, є злочином проти конституційних прав і свобод людини і громадянина, тобто має інший об'єкт посягання).

ВИСНОВКИ

Таким чином, слід зазначити, що головною особливістю кримінального законодавства є наявність єдиного кодифікованого акту, що встановлює злочинність діяння, закріплює види кримінально-правових заходів впливу і умови їх практичного застосування. Разом з тим, важливу роль виконують постанови Пленуму Верховного Суду України, що обумовлено їх уточнюючою функцією. Аналіз чинного законодавства виявив, що поряд з терміном «злочин» існують також поняття кримінального правопорушення та кримінального проступку, зміст якого не розкрито в ККУ, що має наслідком неузгодженість матеріальної та процесуальної частини кримінального права, а, отже, є суттєвим недоліком, який потребує усунення.

На теоретичному рівні, прийнято декілька підходів щодо визначення терміну «злочин» і найбільш широким вважається формально-матеріальний, який охоплює юридичну та соціальну природу досліджуваного діяння. Підставою застосування до особи кримінально-правових санкцій є наявність у вчиненому нею діянні складу злочину, який утворюють такі елементи як об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона, в межах який прийнято виділяти обов'язкові та факультативні ознаки. Злочини поділяються на групи, залежно від різних критеріїв і одним із базових є ступінь тяжкості вчиненої дії та/або бездіяльності.

Основним заходом кримінально-правового впливу є санкція (покарання), що застосовується від імені держави, за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину. Метою покарання є не лише кара, а й виправлення засудженого, попередження вчинення ним та іншими особами нових злочинів, що сприяє утвердженню правопорядку, який необхідний для розвитку та нормального функціонування суспільства, в якому кожен індивід наділений можливістю реалізувати свій потенціал. Однією з передумов виконання такої мети є відповідність обраної санкції особі винного та тяжкості вчиненого ним діяння, що, вкотре, свідчить на користь необхідності здійснення правильної

кваліфікації, дотримання таких основоположних принципів як гуманність, справедливість та індивідуалізація кримінальної відповідальності, пояснює варіативність покарань та існування особливостей притягнення до кримінальної відповідальності окремих категорій осіб.

Щодо безпосередньо злочинів проти власності, слід зазначити, що дана група суспільно небезпечних винних діянь включає в себе значну кількість посягань, основним об'єктом яких виступають суспільні відносини у сфері володіння користування та розпорядження майном та/або правом на нього. В ряді випадків, додатковим факультативним об'єктом виступають громадський порядок, життя та здоров'я людей. Суб'єктивна сторона, у більшості випадків, характеризується прямим умислом, а об'єктивна сторона виражена у формі дії. Як зазначалось у розділі другому цієї роботи, негативно вплинути на процес правової оцінки дій суб'єкта злочину проти власності та обрання виду та міри покарання можуть відсутність єдиного підходу до визначення розміру шкоди, що передбачають кримінальну відповідальність за крадіжку, грабіж, вимагання та шахрайство. До факторів, що можуть стати джерелом проблем при здійсненні кваліфікації відноситься також звужене коло осіб, спрямування погрози щодо яких, дозволяє кваліфікувати діяння як вимагання і вжити заходи кримінально-правового характеру.

З метою вдосконалення чинного законодавства, вважаємо за необхідне: 1) П. 2 примітки до ст. 185 ККУ викласти у наступній редакції: «у статтях 185, 186, 187 та 190 цього Кодексу значна шкода визнається із врахуванням матеріального становища потерпілого або якщо йому спричинено збитки на суму від ста до двохсот п'ятдесяти встановлених законодавством розмірів податкової соціальної пільги». 2) У санкціях статей Особливої частини ККУ та статті 53 Загальної частини ККУ поняття «неоподатковуваний мінімум доходів громадян» замінити терміном «штрафна одиниця», розмір якої становить 17 гривень (тобто є аналогічним розміру неоподатковуваного мінімуму доходу громадян щодо визначення розміру штрафу). 3) У диспозиції ч. 1 ст. 189 ККУ термін «близькі

родичі» замінити поняттям «близькі особи», що дозволить адекватно оцінювати відповідні дії щодо будь-якої особи, доля якої є важливою для потерпілого.

Аналіз кримінально-правових заходів впливу за посягання на право власності за законодавством Казахстану та Білорусі показав, що хоча кримінальне законодавство цих країн наділене спільними ознаками, до яких належать, у тому числі, підходи до визначення поняття злочинів, розмежування форм вини та критерії визнання особи суб'єктом злочину, існує також ряд відмінностей між кримінальними кодексами вказаних держав. Так, ККРК закріплює, що поняття злочину є складовою частиною терміну «кримінальне правопорушення», який також включає в себе кримінальні проступки, що мають порівняно менший рівень суспільної небезпечності. Відмінним є і перелік діянь, які належать до злочинів проти власності. З метою підтвердження вказаного, можна звернутись до такого злочину як крадіжка, поєднаного з проникненням: якщо ККРК передбачено, що до кваліфікуючих ознак належить вчинення цього злочину в поєднанні з протиправним проникненням в житлове, службове, виробниче приміщення, сховище або транспортний засіб, то в ККРБ мова йде лише про проникнення до житла, що нераціонально вважати перевагою, з огляду на те, що проникнення, наприклад, до службового приміщення може становити не меншу загрозу для відносин власності ніж протиправне проникнення до житла. Крім того, до злочинів проти власності ККРБ відносить порушення авторських та/або суміжних прав і порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, селекційне досягнення або топології інтегральних мікросхем, що не характерно для ККРБ й ККУ. Слід також зазначити, що значний вплив на процес кваліфікації діяння як злочину здійснюють рішення Верховного Суду, підтвердженням чого є визнання Кримінальним кодексом Республіки Казахстан Нормативних Постанов вказаного органу складовою частиною законодавства.

РЕЗЮМЕ

Кваліфікаційна робота Гоняної Надії Володимирівни на тему «Проблеми кваліфікації злочинів проти власності».

У кваліфікаційній роботі Гоняної Надії Володимирівни проаналізовано особливості здійснення правової кваліфікації злочинів проти власності, досліджено теоретико-правові та нормативні засади застосування кримінально-правових санкцій за законодавством України, а також особливості притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти власності за законодавством Казахстану та Білорусі. Крім того, у межах цієї роботи проаналізовано основні підходи до визначення поняття злочину, його розмежування із схожими за змістом діяннями, а також надана класифікація вказаних протиправних діянь.

Перший розділ даної кваліфікаційної роботи, зокрема, присвячений особливостям призначення покарання, їх поділу за різними критеріями, принципам кримінального права та його функціям. У цьому розділі також приділена увага з'ясуванню змісту таких понять як «кримінальне правопорушення» та «кримінальний проступок».

У другому розділі цієї роботи проведено компаративний аналіз злочинів проти власності, визначено склад цих винних протиправних діянь та окреслено позицію Верховного Суду України щодо даного виду посягань. Крім того, в зазначеному розділі вказані фактори, що можуть ускладнити процес кваліфікації.

Третій розділ кваліфікаційної роботи присвячено аналізу кримінального кодексу Казахстану та Білорусі, в частині основних засад застосування кримінально-правових заходів впливу та злочинів проти власності. Вказаний розділ також містить відомості щодо місця рішень Верховного Суду в системі кримінального законодавства цих держав.

Ключові слова: злочин, кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність, санкція.

SUMMARY

Qualification work of Honiana Nadiia Volodymyrivna on the topic: «Problems of qualification of crimes against property».

Qualification work of Honiana Nadiia Volodymyrivna contains an analysis of peculiarities of realization of legal qualification of crimes against property, reseachment of theoretical and legal principles of application of criminal-law punishment under the legislation of Ukraine and also peculiarities of bringing to criminal liability for committing crimes against property under the legislation of Kazakhstan and Belarus. In addition, within the framework of this work, the main approaches to defining of the definition of crime, its distinction with similar acts, and the classification of these unlawful acts are given.

In particular, the first chapter of this qualification work is devoted to the peculiarities of punishment, its division according to different criteria, principles of criminal law and its functions. This chapter also focuses on clarifying the content of such concepts as «criminal offence» and «criminal misdemeanor».

In the second chapter of this work a comparative analysis of crimes against property was conducted, the composition of these guilty unlawful acts was determined and the position of the Supreme Court of Ukraine regarding this type of encroachment was outlined. In addition, in this chapter the factors that may complicate the qualification process are listed.

The third chapter of the qualification is devoted to the analysis of the criminal code of Kazakhstan and Belarus, in part of the basic principles of the application of criminal law measures of influence and crimes against property. The chapter also contains information about the place of decision of the Supreme Court in the criminal law system of these states.

Key words: crime, criminal offense, criminal liability, punishment.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квітня 2001 року № 2341-III // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n58> (дата звернення: 13.01.2019).
2. Евтиф'єв В.О. Розвиток підходів до поняття злочину у кримінальному праві України та зарубіжних країн //Європейські перспективи. 2013. № 13. С. 131-135.
3. Крайник С., Овчаренко А. Є. Поняття та ознаки злочину за кримінальним законодавством України // Молодий вчений. 2016. Вип. № 11. С. 308-312.
4. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.01.2019).
5. Кочнева А. О., Вигівська А. В. Проблемні аспекти класифікації злочинів. матеріали Всеукр. конференції молодих учених і студентів «АЕРО. Повітряне і космічне право». Київ: НАУ. 2015. С. 212-214.
6. Податковий кодекс України: Закон від 02 грудня 2010 року № 2755-VI // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n8013> (дата звернення: 14.01.2019).
7. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. / За заг. ред. М.І. Хавронюка. К.: 2014. 944 с.
8. Ухвала Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України № 5-25кс15 від 28 травня 2015 року // веб-портал «Судова влада України». URL: <https://oda.court.gov.ua/sud1590/pravovipoziciiivsu/5-25ks15> (дата звернення: 15.01.2019).
9. Сухонос В.В. Склад злочину: закон, теорія та практика: монографія. Суми: Університетська книга. 2018. 200 с.
10. Ус О. Склад злочину як підстава кримінально-правової оцінки вчиненого діяння // Visegrad Journal on Human Rights. 2016. № 4/2, С. 196-201.

11. Стрельцов Є.Л. Суб'єктивна сторона злочину // Вісник Асоціації кримінального права України. 2013. № 1(1). С. 160-170.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 14.01.2019).
13. Вечерова Є.М. Кримінально-правові санкції крізь призму основних векторів сучасної кримінальної політики України (критичний аналіз деяких новел Кримінального кодексу України) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 13(2). С. 64-66.
14. Орловська Н. Актуальні питання меж кримінально-правового впливу // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2014. Вип. 59. С. 319–326.
15. Богатирьов І., Савченко А. Кримінальна відповідальність як сучасна проблема кримінального права України // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 2. С. 133-137.
16. Митрофанов І. І. Функції норм кримінального права // Наше право. 2016. № 2. С. 88-94.
17. Філей Ю.В. Вплив принципів кримінальної відповідальності на побудову кримінально-правових санкцій за злочини проти моральності // Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 8. С. 187-190.
18. Тимощук Ю.С. Принцип гуманізму в системі принципів кримінального права України // Правова держава. 2015. Вип. 26. С. 556-562.
19. Іскендеров Ф. Дуалізм правового визначення ознак індивідуалізації покарання: компаративний аналіз // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 7. С. 126-129.
20. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10 грудня 1948 року // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 16.01.2019).
21. Лемішко Ю.Ю. Співвідношення обставин, які обтяжують покарання із кваліфікуючими ознаками // Форум права. 2016. № 5. С. 115-122.

22. Федорак Л. М. Конкуренція пом'якшуючих та обтяжуючих обставин при його призначенні // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2012. № 5. С. 142-145.

23. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2017 році // веб-портал «Судова влада України» URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2017_analytical_report (дата звернення: 16.01.2019).

24. Про практику призначення судами кримінального покарання. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03> (дата звернення: 16.01.2019).

25. Чернишова Н.М. Характеристика суб'єктивної сторони корисливих злочинів // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 1. Том 3. С. 101-105.

26. Ларіна О.В. Щодо визначення об'єктивної сторони грабежу // Право і суспільство. 2012. № 2. С. 238-241.

27. Про судову практику у справах про злочини проти власності. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09> (дата звернення: 18.01.2019).

28. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95> (дата звернення: 18.01.2019).

29. Храмцов О. М. Насильство в грабежі (проблеми кримінально-правової оцінки) // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна № 1137. Серія «ПРАВО». 2014. Вип. № 18. С. 156-158.

30. Тігранян Г.С. Розбій (ст. 187 КК України): окремі проблемні аспекти визначення та відмежування від суміжних складів злочинів // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції 2018. № 4 С. 186-189.

31. Цивільний кодекс України: Закон від 16 січ. 2003 р № 435-IV // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1085> (дата звернення 18.01.2019).
32. Гуня І.І. Особливості об'єктивної сторони вимагання // Форум права, 2014. № 1. С. 136–144.
33. Семикіна Л.О. Відмежування вимагання як злочину з ознаками тероризування від тероризму // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) 2007. Вип. 16. С. 111-119.
34. М.В. Ємельянов Об'єктивна та суб'єктивна сторона шахрайства // Форум права. 2012. № 3. С. 184-189.
35. Анісімов Г.М. Зловживання довірою як спосіб учинення злочину // Проблеми законності. 2015. Вип. 128. С. 20-28.
36. Драгоненко А.О., Ніколенко М.І. Проблеми кваліфікації шахрайства з використанням електронно-обчислювальних машин: // Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 1. С. 256-259.
37. Шапочка С.В. Щодо поняття шахрайства, що вчиняється з використанням комп'ютерних мереж (кібершахрайства) // Вісник Асоціації кримінального права України. 2015. № 1(4). С. 221-232.
38. Тарасова О.В. Об'єкт шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної машини // Право і суспільство. 2013. № 1. С. 106-111.
39. Ємельянов М.В. Поняття та види шахрайства за Кримінальним кодексом України // Право і суспільство. 2011. № 6. С. 164-168.
40. Обушенко О.М. Окремі питання кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 188-1 Кримінального кодексу України // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2014. № 3. С. 162-173.
41. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 року // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19> (дата звернення: 20.01.2019).

42. Про теплопостачання: Закон України від 02 червня 2005 року // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15> (дата звернення: 20.01.2019).

43. Гончаренко О.А. Особливості самовільного використання енергії як способу її викрадення // Правова держава. 2009. № 11. С. 97-101.

44. Запотоцький А. П., Вознюк А. А., Кучменко С. В. Розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва: методичні рекомендації. // Нац. акад. внутр. справ. 2017. 78 с.

45. Слабченко О. А. Характеристика привласнення як форми суспільно небезпечного діяння при вчиненні злочину, передбаченого ст. 191 КК України // Європейські перспективи. 2012. № 4(2). С. 113-119.

46. Про судову практику у справах про хабарництво. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02> (дата звернення: 20.01.2019).

47. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України від 21 вересня 1999 року // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14> (дата звернення: 20.01.2019).

48. Чус О. В. Особливі ознаки предмета злочину незаконного привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї // Право та державне управління. 2013. № 1. С. 130-135.

49. Боднарчук Р. О. Поняття, критерії та ознаки знищення чужого майна (статті 194 та 196 КК України) // Форум права. 2011. № 3. С. 53-61.

50. Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 02 липня 1976 року № 4 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-76> (дата звернення: 21.01.2019).

51. Миронюк С. А. Кваліфікуючі ознаки умисного знищення або пошкодження майна за законодавством України // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. Вип. 1. С. 102-107.

52. Сабадаш В. П., Ларкін М. О. Криміналістика: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури». 2013. 228 с. URL: https://pidruchniki.com/1251051354561/pravo/terminologichniy_slovník_kriminalistika (дата звернення: 21.01.2019).

53. Гуня І. Погроза, загроза й психічне насильство: співвідношення кримінально-правових явищ та понять // Юридична Україна. 2014. № 6. С. 92-96.

54. Рішення Нижньосірогозького районного суду Херсонської області від 26 грудня 2018 року по справі № 659/1111/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78144374> (дата звернення: 21.01.2019).

55. Захарчук В.М. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво за кримінальним правом України: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права. 2015. 214 с.

56. Земельний кодекс України: Закон від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 21.01.2019).

57. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 року № 963-IV // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15> (дата звернення: 21.01.2019).

58. Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 року № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-05> (дата звернення: 22.01.2019).

59. Беніцький А. С. Юридичний аналіз придбання, отримання, зберігання чи збуту майна, одержаного злочинним шляхом // Правова інформатика. 2014. № 2 (42). С.113-121.

60. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан: Закон Республіки Казахстан від 03 червня 2014 року № 226-V. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252#pos=519;-58 (дата звернення: 23.01.2019).

61. Про республіканський бюджет на 2019-2021 роки: Закон Республіки Казахстан від 30 листопада 2018 року № 197-VI. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39076509#pos=50;-54 (дата звернення: 23.01.2019).

62. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21): Закон від 07 грудня 1984 року № 8073-X. База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n301> (дата звернення: 23.01.2019).

63. Про судову практику у справах про шахрайство. Нормативна Постанова Верховного Суду Республіки Казахстан від 29 червня 2017 року № 6. URL: <http://sud.gov.kz/rus/legislation/CAT01/79692/2017> (дата звернення: 23.01.2019).

64. Про судову практику у справах про викрадення. Нормативна Постанова Верховного Суду Республіки Казахстан від 11 липня 2003 року № 8. URL: <http://sud.gov.kz/rus/legislation/CAT01/79692/2003> (дата звернення: 23.01.2019).

65. Про культуру: Закон Республіки Казахстан від 15 грудня 2006 року № 207-III. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30081960#pos=123;-12 (дата звернення: 25.01.2019).

66. Про охорону і використання об'єктів історико-культурної спадщини: Закон Республіки Казахстан від 02 липня 1992 року № 1488-XII. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1001290#pos=107;-41 (дата звернення: 25.01.2019).

67. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь: Закон від 09 червня 1999 року № 275-З. URL: <http://etalonline.by/document/?regnum=НК9900275> (дата звернення: 14.10.2019).

68. Короткі статистичні дані про діяльність судів загальної юрисдикції по здійсненню правосуддя за перше півріччя 2019 року. веб-сайт. URL: http://www.court.gov.by/ru/justice_rb/statistics/ (дата звернення: 14.10.2019).

69. Про застосування судами кримінального законодавства у справах про викрадення майна. Постанова Пленуму Верховного Суду Республіки Білорусь від 21 грудня 2001 року № 15. URL: http://www.court.gov.by/ru/jurisprudence/post_plen/criminal/vsprop/b0fe95ca82137cce.html (дата звернення: 26.01.2019).